

พีบีซีวีที กรัฟฟิคการ

โปรแกรมการันท์ ตรีเทียมการอนุรักษ์
และพีบีซีวีทีกรัฟฟิคการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิต อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

พื้นชีวิต พื้นทรัพยากร

ประสบการณ์ บทเรียนการอนุรักษ์พื้นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ตำบลนางมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

บรรณาธิการ วิจิตรา ชูสกุล
กองบรรณาธิการ ดร.ณิ ศุภวรรณ, เพียรสิน มาลีหาล, ไส สุขจิตร,
ขจรพงศ์ สุนทรไชยา, ณัฐกานต์ สิทธิสังข์, ประยงค์ ฉายแก้ว,
ธนากร จิตรเอก, ไพศาล ชินภักดี , สุวิรัตน์ ไม่น้อย,
สุคิด โพธิ์ศรี, นิตยา คงแก้ง

พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน 2555
จำนวน 1,000 เล่ม
ISBN 978-616-91285-0-2
ศิลปกรรม นาคกร ชูสกุล

จัดพิมพ์โดย โครงการอนุรักษ์และพื้นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เพื่อเป็นฐานทรัพยากรในการดำรงชีวิตของประชาชนตำบลนางมุด
อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
มูลนิธิพัฒนาอีสาน 100/1 กม.14 ถ.สุรินทร์-สังขะ ต.ตาอ้ออง
อ.เมือง จ.สุรินทร์ 32000 โทรศัพท์ 044-501048
โทรสาร 044-501049
E-mail : netsurin@hotmail.com www.netsurin.org

สนับสนุนโดย กองทุนสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ที่ควีพี
02-9561937

คำนำ

ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาที่รุนแรงร้ายแรงของไทยอยู่ในขณะนี้ไม่ว่าจะเป็นราคาพลังงานที่สูงลิบลิว จ่อคิวขึ้นค่าเอฟที ทรัพยากรถูกบุกรุกทำลายจนเสื่อมโทรมทุกหนแห่ง แหล่งน้ำ ดิน ป่า อากาศปนเปื้อนสารพิษสารเคมี เด็กเยาวชนตั้งครรภ์ไม่พร้อม การแพร่ระบาดของยาเสพติด การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเพื่อรักษาฐานอำนาจของกลุ่มนักการเมือง ข้าวของเครื่องใช้แพงหูฉี่จนมีวาทกรรม “แพงทั้งแผ่นดิน” ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อทั่วห้วย่อมหญ้าและยากที่ชุมชนใดจะหลีกเลี่ยง

มูลนิธิพัฒนาอีสาน องค์กรพัฒนาเอกชน ที่มุ่งมั่นทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและผู้ด้อยโอกาส ได้เล็งเห็นปัญหาดังกล่าว จึงได้ร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลนางมุด และชุมชนตำบลนางมุด ดำเนินโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานทรัพยากรในการดำรงชีวิตของประชาชนตำบลนางมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฟื้นฟูระบบนิเวศดิน น้ำ ป่า ลดการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร รวมถึงการสร้างฐานเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ผ่านกลไก “ตลาดนัดสีเขียว” โดยมีระยะเวลาดำเนินงานตั้งแต่ 1

มิถุนายน 2552 - 31 พฤษภาคม 2555 ในพื้นที่ตำบลแנגมุด 15 หมู่บ้าน

ผลจากการดำเนินงาน ได้เกิดรูปธรรมขึ้นมากมายทั้งในระดับครัวเรือนหรือครอบครัวต้นแบบที่สมัครเข้าร่วมโครงการด้วยใจมุ่งมั่นที่จะลด ละ เลิกใช้สารเคมีในการเกษตรและสร้างผลผลิตปลอดภัยนำมาจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค ในระดับชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ ดูแลและฟื้นฟูป่าชุมชนโคกหนองขาม จำนวน 2,905 ไร่ ซึ่งมีคณะกรรมการและกฎกติกาดูแลป่าร่วมกัน

หนังสือ *พื้นที่ชีวิต พื้นที่ทรัพยากร : ประสบการณ์ บทเรียน การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลแנגมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์* เป็นสื่อเล็กๆ ที่บอกเล่าเรื่องราวการดำเนินงานโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานการดำรงชีวิตของประชาชนตำบลแנגมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ภายใต้แนวคิด “พื้นที่ชีวิต” ด้วยการปลูกฝังสำนึกจิตอาสาสามารถทำงานเพื่อส่วนรวม “พื้นที่ทรัพยากร” ด้วยการร่วมกันดูแลรักษาและใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย บริบทพื้นที่ กระบวนการทำงาน ผลลัพธ์ ประสบการณ์ และบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการทำงาน

หวังว่าหนังสือเล่มนี้ จะมีส่วนในการจุดประกายฝัน สร้างแรงบันดาลใจให้กับท่านและผู้สนใจ รวมถึงนักคิดนักปฏิบัติการที่มุ่งมั่นร่วมกันสร้างทางเลือกทางรอดให้กับชุมชนและสังคม

ขอขอบคุณ กองทุนสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลนางมุด มูลนิธิ
พัฒนาอีสาน ประธานโครงการ อาสาสมัครโครงการ ครอบครัว
ต้นแบบ ผู้นำชุมชน ประชาชนตำบลนางมุด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ทุกท่าน ที่ร่วมขับเคลื่อนโครงการให้สำเร็จลุล่วง เพื่อร่วมกันสร้าง
ความมั่นคงในชีวิตและปกป้องทรัพยากรของชุมชนต่อไป

ด้วยจิตคารวะ
คณะทำงาน

พิธีลงนามบันทึกความเข้าใจความร่วมมือฯ ระหว่างกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และมูลนิธิส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
พิธีลงนามบันทึกความเข้าใจความร่วมมือฯ
ระหว่างกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และมูลนิธิส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
ในการส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศแบบเบ็ดเสร็จ ครอบคลุมงานเจรจาจัดซื้อจัดจ้าง
วันที่ 30 - 31 พฤษภาคม 2555
ณ ศูนย์ส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ จังหวัดสุพรรณบุรี
พิธีลงนามบันทึกความเข้าใจความร่วมมือฯ ระหว่างกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และมูลนิธิส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

สารบัญ

คำนำ	3
ภาค 1 ที่นี่ ! แนนมุด	11
• ปลาตุ๊กปักดำ ชุมชนต้นน้ำ	12
• ย้อนอดีตกับการเปลี่ยนแปลง “แนนมุด”	18
• จุดประกายโครงการพัฒนา	24
• ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โจทย์ใหญ่ของมนุษย์	32
• นำพาตำบลเป็นสุข	34
ภาค 2 ปฏิบัติการด้วยหัวใจ	39
• เปลี่ยนผ่านคนทำงาน สานต่ออุดมการณ์	40
• ทำงานด้วยใจอาสา	52
ภาค 3 ดอกผลผลิบาน	57
• ป่าโคกหนองขาม ปอดขนาดใหญ่ใจกลางชุมชน	58
• เมล็ดพันธุ์งอกงาม “ต้นกล้าในป่าใหญ่”	63
• ตลาดนัดสีเขียว ตลาดแห่งความสุข	68
• ครอบครัวยุคใหม่ ฐานเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	74
• แนนมุดกับความมั่นคงทางอาหาร	75
• เริ่มต้นที่ตนเอง	79
• หญิงแกร่งแห่งบ้านโคกเบง	80
• ครอบครัวยุคใหม่ วิถีพอเพียง	82

• 2 ปี ปลดหนี้หนึ่งแสน	86
• มะละกอสร้างชีวิต	89
• จากไร้อ้อย...สู่ป่าครอบครัว	91
• ปลุกมันสำปะหลังอินทรีย์ 1 ไร่	94
• น้ำอ้อยอินทรีย์ มีดีตลอดปี	97
• ลูกหลาน สานต่อวิถีเกษตร	101
ภาค 4 สานฝันอนาคต	105
• ประสบการณ์สร้างบทเรียน	106
• ก้าวต่อไปของ “แนงมุด”	112

.....

๑ ค ๓

คีบ ! นนงมู๑

ปลาตุ๊กปักดำ คุบเซบตันน้ำ

“แนงมุด” เป็นภาษาเขมร แปลว่า “ปลาตุ๊กปักหรือดำ” ชื่อนี้ได้สะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ ว่าสถานที่นี้ต้องมีแหล่งน้ำ เป็นที่อาศัยของปลานานาชนิด

จากตำนานเล่าขานของพี่น้องในชุมชนตำบลแนงมุด ด้วยเหตุที่ชื่อแนงมุดก็เพราะว่า อยู่มาวันหนึ่ง มีหญิงชาวบ้านได้เดินทางมาหาปลาที่หนองน้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นหนองน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ กลางป่า โดยใช้ส้อมเป็นเครื่องมือในการหาปลา ทันทีที่ปลาเข้าส้อม เธอใช้มือจับปลาขึ้นมา ปลาดี้นทำให้เงี่ยงปลาตุ๊กก็ดำเข้าบริเวณอกซ้าย บ้างก็ว่าดำเข้าที่มือ ต่อมาเธอได้เสียชีวิตลง ชาวบ้านจึงตั้งชื่อเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “แนงมุด” (แนง แปลว่า “ปลาตุ๊ก” มุด แปลว่า “ปัก ดำ”) หรือ “ปลาตุ๊กปักหรือดำ” นั่นเอง

ตำบลแนงมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ตั้งขึ้นเมื่อปี

พ.ศ. 2514 โดยแยกตัวออกมาจากตำบลบักได ปัจจุบันมีพื้นที่ในการปกครอง 15 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นตำบล 1 ใน 6 ของอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ห่างจากที่ว่าการอำเภอกาบเชิงประมาณ 32 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 125 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 78,953 ไร่

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลโคกสะอาด อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
ทิศใต้	ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลโคกตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลบักได กิ่งอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

การปกครอง

ตำบลนางมุด แบ่งการปกครองออกเป็น 15 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านนางมุด	หมู่ที่ 2 บ้านสระทอง
หมู่ที่ 3 บ้านโคกสง่า	หมู่ที่ 4 บ้านปะคำ
หมู่ที่ 5 บ้านคลองน้ำซับ	หมู่ที่ 6 บ้านโคกพุง
หมู่ที่ 7 บ้านโพธิ์ศรี	หมู่ที่ 8 บ้านประดู่
หมู่ที่ 9 บ้านนิคม 2	หมู่ที่ 10 บ้านสายทอง

หมู่ที่ 11 บ้านโคกเบง

หมู่ที่ 12 บ้านคลองเจริญ

หมู่ที่ 13 บ้านนางมุด

หมู่ที่ 14 บ้านช้างหมอบ

หมู่ที่ 15 บ้านวังทอง

ประชากร

ประชากรส่วนใหญ่ เป็นชุมชนเขมร ลาว กูย อพยพมาจากพื้นที่อื่นเพื่อบุกเบิกที่ดินทำกิน ภาษาที่ใช้สื่อสารกันจึงมีทั้งเขมร ลาว กูย ปี 2554 มีจำนวนครอบครัวทั้งตำบลประมาณ 3,183 ครัวเรือน จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 10,791 คน แยกเป็นชาย 5,485 คน หญิง 5,306 คน

สภาพพื้นที่

พื้นที่ตำบลนางมุดเป็นที่ราบสูง ลักษณะเป็นดินปนทราย มีป่าละเมาะและป่าที่ทางตอนใต้ของตำบล ซึ่งบางส่วนอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ พื้นที่ต้นน้ำบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ที่ทอดยาวตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา พื้นที่ส่วนใหญ่เปลี่ยนสภาพจากป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์เป็นพื้นที่ทำเกษตรกรรม และที่อยู่อาศัย มีพื้นที่ทำเลเลี้ยงสัตว์ห้วยตาพลานแปลงที่ 1 และแปลงที่ 2 ที่บ้านคลองน้ำซับ และบ้านนิคม 2 ประมาณ 1,455 ไร่ และมีที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่มีสภาพเป็นป่าที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันคือป่าโคกหนองขามหรือหนองจบก รวม 2,905 ไร่ นอกจากนี้ยังมีป่าช้า และป่าหัวไร่ปลายนาที่กระจายกันเป็นหย่อมๆ

มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำ ลำห้วย 7 สาย ที่สำคัญ ได้แก่ ห้วยสะเดา ห้วยตาโตจ และห้วยสมบุรณ์ มีบึงหนองน้ำ 16 แห่ง และอ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้น 9 แห่ง ฝายและทำนบ 12 แห่ง มีประปาหมู่บ้าน 10 แห่ง ซึ่งแหล่งน้ำเหล่านี้เป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน

นับตั้งแต่ปี 2498 เป็นต้นมา เมื่อรัฐบาลได้ให้สัมปทานตัดไม้เป็นระยะๆ ทำให้ป่าลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว มีชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงและต่างถิ่นอพยพเข้ามาอยู่อาศัย จับจองที่ดินเพื่อปลูกพืชไร่ เช่น ปอ มัน และข้าวไร่

ระหว่างปี 2519-2531 เกิดสงครามระหว่างเขมรสามฝ่าย ชาวบ้านที่อยู่ตามแนวชายแดนต้องอพยพหนีภัยสงคราม และประเทศไทยได้จัดพื้นที่ตามแนวชายแดนเป็นค่ายอพยพผู้ลี้ภัยราษฎรไทยบางส่วนจึงอพยพออกจากพื้นที่

ปี 2532 ถึงปัจจุบัน ภายหลังสงครามสงบ ปี 2538 ชาวเขมรที่ลี้ภัยกลับสู่ประเทศกัมพูชา คนไทยได้มีการจับจองที่ดิน สร้างชุมชนใหม่ มีคนจากต่างถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น ชุมชนบริเวณนี้จึงมีวัฒนธรรมทั้งลาว เขมร กูย ซึ่งนิคมสร้างตนเองอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ได้จัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎร ครอบครัวละ 23-24 ไร่ และมีราษฎรส่วนหนึ่งเข้าไปจับจองที่ดินในพื้นที่ป่าสงวน ต่อมาสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร ได้เข้ามาจัดสรรที่ดินให้ประชาชนครอบครัวละ 14 ไร่ ในปัจจุบันที่ดินบางส่วนได้ถูกขายให้นายทุนไปแล้ว

เกษตรกรรม

ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลนางมุดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรทำนา ทำไร่ พืชเศรษฐกิจในพื้นที่ ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง ยูคาลิปตัส ยางพารา ซึ่งการปลูกพืชดังกล่าวส่งผลให้มีการใช้สารเคมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อพี่น้องประชาชนในตำบล และมีแนวโน้มของผลกระทบที่สูงขึ้นเนื่องจากพื้นที่ตำบลนางมุดเป็นพื้นที่ต้นน้ำ ที่สายน้ำต่างๆได้ไหลลงสู่ห้วยเสนาง ซึ่งเป็นสายน้ำที่หล่อเลี้ยงชาวสุรินทร์

เนื่องจากตำบลนางมุด เป็นพื้นที่ชายแดน ในด้านการพัฒนาชุมชน จึงมีหน่วยงานหลายแห่งลงไปทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ พัฒนาที่ดิน ศูนย์การศึกษานอก โรงเรียน เช่นเดียวกับมูลนิธิพัฒนาอีสาน ที่เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งทีลงไปดำเนินงานในพื้นที่

ยี่ อ น อ ตี ๓ กั บ ก า ร เปลี่ ย น เเปล ง “ แ น ง บุด ”

เพียรสิน มาลีหวล

อดีตหัวหน้างานส่งเสริมความเข้มแข็งองค์กรชุมชน
มูลนิธิพัฒนาอีสาน

ถ้าเราได้ศึกษาแผนที่ภูมิศาสตร์จังหวัดสุรินทร์ในด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ตามแนวพรมแดนไทย-
กัมพูชา เราจะพบว่าในพื้นที่ตำบลแวงมุด ทางทิศใต้ติดกับพื้นที่เขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ มีภูเขา (เขาแหลม)
ที่ปกคลุมไปด้วยป่าไม้นานาพันธุ์ เป็นทัศนียภาพอันสวยงามตาม
ธรรมชาติ ทั้งยังเป็นพื้นที่ต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธาร ห้วยหนอง
คลองบึงใหญ่น้อย ไหลหลอมรวมกันลงสู่ลำห้วยเสนงซึ่งเป็นสายน้ำ
สำคัญในการหล่อเลี้ยงชีวิตของพี่น้องเมืองสุรินทร์ ส่วนพื้นที่อีกด้าน

หนึ่ง จะอยู่ทางทิศเหนือของตำบล โดยพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบ
ลุ่มเหมาะแก่การทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ รวมถึงพื้นที่บางแห่ง
เป็นเขตป่าชุมชน เช่น ป่าชุมชนโคกหนองขาม ซึ่งมีพื้นที่ 2,905
ไร่ ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันตลอดมา

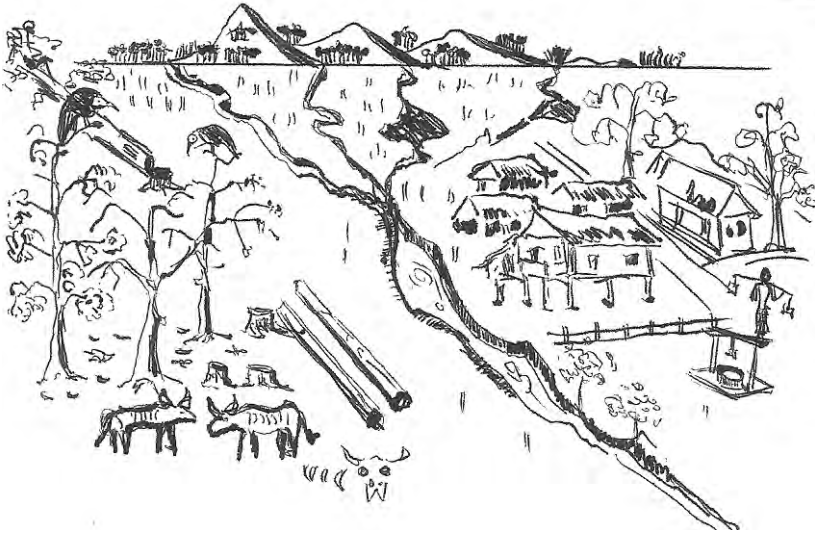
ในอดีตชุมชนตำบลนางมุดแทบจะเรียกได้ว่าเป็นชุมชน
แหล่งสุดท้ายของจังหวัดสุรินทร์ ที่ชาวบ้านได้อาศัยพื้นที่ป่าเขาใน
การดำรงชีวิตของตนเอง มากกว่าชุมชนอื่นๆ ในแถบชายแดน โดย
เฉพาะประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ อาหาร
พืชผัก ปลาธรรมชาติ รวมทั้งสัตว์ป่านานาชนิดที่มีอยู่อย่างถ้อยที่
ถ้อยอาศัย

พื้นที่ป่าชายแดนซึ่งครอบคลุมถึงเขตพื้นที่ป่าของตำบลนางมุดด้วย จนเป็นเหตุทำให้ป่าไม้ยืนต้นขนาดเท่าคนโอบ สองคนโอบ ถูกโค่นล้มลงหลายแสนต้นจนหมดสิ้น นอกจากนี้ยังมีนโยบายการส่งเสริมภาคการเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมันสำปะหลังและอ้อย รวมทั้งการรุกถางป่าเพื่อจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎรผู้ยากไร้ (โครงการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรผู้ยากไร้ หรือ คจก.) อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาการทำลายป่าชายยาววงกว้างจนป่าไม้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว

การสูญเสียแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นวิกฤตการณ์ที่สำคัญยิ่งของพี่น้องชาวตำบลนางมุด และตำบลข้างเคียงที่เคยพึ่งพาอาศัยป่าไม้ในการทำมาหากิน ไปสู่การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น อ้อย มันสำปะหลัง รวมถึงพืชยืนต้น เช่น ยางพารา ยูคาลิปตัส ก็ล้วนใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการลงทุน รวมทั้งการใช้ปุ๋ยเคมี ยากำจัดวัชพืช ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสุขภาพชีวิตของคนทั้งทางตรงและทางอ้อม

นอกจากนี้ผลกระทบจากการทำเกษตรแบบใหม่ก็เริ่มเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น คือ ผืนดินผืนป่าเริ่มขาดความชุ่มชื้น ขาดอินทรียวัตถุทางธรรมชาติ รวมถึงแหล่งน้ำบางแห่งที่เคยมีน้ำขังอยู่ตลอดปี ปัจจุบันก็เหือดแห้งหรือมีน้ำขังลดลง บางแห่งไม่มีน้ำขังอยู่เลยก็มี ที่สำคัญการใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยและยาฆ่าหญ้า ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ที่สำคัญทำให้ประชาชนสูญเสียการพึ่งตนเองเพิ่มขึ้น

จากปัญหาผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาวตำบลนางมุดนี้ ทำให้หลายคน หลายองค์กรเริ่มเกิดความห่วงใยต่อพื้นที่ที่เคยมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างอุดมสมบูรณ์ ทั้งเป็นเขตพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธารที่ให้ประโยชน์ต่อชาวตำบลนางมุดและชุมชนใกล้เคียง ทั้งนี้รวมถึงพี่น้องชาวสุรินทร์ด้วยที่เริ่มสูญเสียทรัพยากรไม่ว่า ดิน น้ำ ป่า หรือแม้กระทั่งปัญหาผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งพร้อมที่จะร่วมมือทุกแนวทางที่จะทำให้พี่น้องชาวตำบลนางมุด รวมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชนได้ร่วมมืออนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังกล่าว ด้วยหวังฟื้นคืนสู่สภาพดั้งเดิม อย่างน้อยก็เป็นการดูแลรักษาในส่วนที่มีอยู่แล้วให้ได้ ดำรงอยู่ไม่ถูกทำลายเพิ่มอีก ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของโครงการ

อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็น
ฐานทรัพยากรในการดำรงชีวิตของชุมชน ตำบลนางมุด โดยได้
รับการสนับสนุนจาก “กองทุนสิ่งแวดล้อม” กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แม้ชื่อโครงการค่อนข้างยาว
แต่ก็สอดคล้องกับข้อเท็จจริงเป็นยิ่งนัก แม้การเสนอโครงการจะ
ถูกตีกลับหลายครั้งหลายหนเพื่อปรับแก้เนื้อหา และแผนงาน
กิจกรรมจนเจ้าหน้าที่หรือแกนนำคณะกรรมการบางท่านเกิดอาการ
ท้อแท้และไม่แน่ใจว่าโครงการจะได้รับการอนุมัติหรือไม่ แต่แล้ว
อาการท้อใจก็กลับสู่ความปิติยินดีเมื่อ “กองทุนสิ่งแวดล้อม” เห็น
คุณค่าในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ
ชาวนางมุด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งระยะสั้นและระยะยาวทั้งในเขต
พื้นที่ตำบลนางมุดและพื้นที่ใกล้เคียง

แต่อย่างไรก็ตามโครงการนี้ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลแฉ่งมุด หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ สร.6 สถานีตำรวจภูธรแฉ่งมุด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานศึกษา วัด และองค์กรชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งแกนนำชุมชนหลากหลายอาชีพที่ให้ความสำคัญ การเข้าร่วม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง ก็ยากที่จะทำงานได้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้นตลอดระยะเวลา 3 ปี จึงเป็นการสร้างฐานที่สำคัญในการร่วมมือขับเคลื่อนงานต่อไปในภายหน้า

จุดประกายโครงการพัฒนา

วิจิตรา ชุสกุล

ผู้ประสานงานโครงการ

ผู้จัดการมูลนิธิพัฒนาอีสาน

เมื่อครั้งที่ลุงเพียรสิน มาลีหวล หัวหน้างานส่งเสริมความเข้มแข็งองค์กรชุมชน ชวนไปสำรวจพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อจัดทำโครงการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ตำบลนางมุด เป็นพื้นที่หนึ่งที่ทีมงานได้ลงสำรวจ ถึงแม้พื้นที่นี้มูลนิธิพัฒนาอีสานจะเคยทำงานร่วมกับชุมชนมาแล้วตั้งแต่ปี 2524 แต่ก็ขาดช่วงในการติดตามงานไปเกือบ 20 ปี เพราะการเปลี่ยนแปลงของเจ้าหน้าที่ที่ลดน้อยลง ทีมงานที่ไปสำรวจมีทั้งทีมงานของชุมชนและคณะของมูลนิธิพัฒนาอีสาน รวม 7-8 คน โดยขับรถขึ้นไปที่เขาแหลมและเลาะเลียบบแปลงยูคาลิปตัส ผ่านอ่างเก็บน้ำห้วยสะเดา

ลำห้วยต่างๆ เพื่อดูสภาพพื้นที่ ซึ่งครั้งนั้นเราพบว่า พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา ยูคาลิปตัส พื้นที่นาจะไม่ค่อยมีมากนักเพราะด้านทิศใต้ที่ดินจะสูง เป็นภูเขาแต่จะลาดเอียงลงมาทางทิศเหนือ ซึ่งเป็นที่ราบลุ่ม บริเวณนี้จะทำนาเป็นส่วนใหญ่ สิ่งที่เราเห็นคือ แปลงอ้อย มันสำปะหลัง อยู่ติดกับอ่างเก็บน้ำ เมื่อแปลงไหนฉีดยาฆ่าหญ้า สารเคมีก็จะไหลลงอ่างเก็บน้ำด้วย ซึ่งสร้างผลกระทบต่อให้ประชาชนในพื้นที่ และจากการบอกเล่าของชุมชนพบว่าหลายคนแพ้พิษภัยของสารเคมี ลงไปอาบน้ำในอ่าง ลำห้วย ก็คันตามเนื้อตัว บางคนสัตว์เลี้ยงวัวควาย แท้งลูกเสียชีวิตไปก็มี

เนื่องจากพื้นที่แฉ่งมุดเป็นพื้นที่ต้นน้ำ สายน้ำต่างๆ จะไหลลงไปสู่ห้วยเสนง ซึ่งเป็นน้ำที่หล่อเลี้ยงคนในเมืองสุรินทร์ ขณะที่ไปสำรวจจึงปรึกษากันว่าน่าจะต้องทำโครงการเกี่ยวกับการลดสารเคมี ปลัดสุรพล แสนกล้า ปลัด อบต.แฉ่งมุดในสมัยนั้น บอกว่าต้องสร้างจิตสำนึกให้คนตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นและต้องสร้างการเรียนรู้ให้ทั้งหญิงและชาย เด็กและผู้ใหญ่ด้วย ปลัดสุรพล เน้นว่าต้องทั้งหญิงและชาย เพราะครั้งหนึ่งปลัดเคยอบรมบทบาทหญิงชายกับมูลนิธิพัฒนาอีสานแล้วชอบใจมาก จึงเห็นความสำคัญของบทบาททั้ง 2 เพศในการดูแลรักษาทรัพยากร การได้เห็นสภาพพื้นที่ และได้แลกเปลี่ยนกับผู้นำชุมชนทำให้เรากลับจากพื้นที่ด้วยชุดข้อมูลเต็มสมอง

ผสมผสาน ชุดความคิดการพัฒนา

จากประสบการณ์ทำงานของมูลนิธิพัฒนาอีสานในพื้นที่ต่างๆ ทั้งในตำบลชุมแสง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ที่ส่งเสริมให้ชุมชนดูแลรักษาป่าหัวไร่ปลายนา ซึ่งเป็นป่าครอบครัว โดยผ่านประสบการณ์การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ปอ มันสำปะหลังกันมาระยะหนึ่ง แล้วขายผลผลิตไม่ได้ราคา เป็นหนี้เป็นสิน จนต้องเลิกปลูกแล้วทิ้งร้างบริเวณไว้ 6-7 ปี ต้นไม้ไม่น้อยใหญ่เกิดขึ้นเต็มพื้นแผ่นดิน บางพื้นที่เป็นป่าพื้นใหม่กว่า 10 ปี มีอาหารกินตลอดปี ไม่ว่าจะเป็นเห็ด สมุนไพร ดอกกระเจียว แมลง นก หนู สัตว์ต่างๆ จนทำให้คนแถบนั้นรักษาป่า เก็บป่าไว้เป็นตู้กับข้าวของครอบครัว ความคิดชุดป่าครอบครัวจึงเป็นหนทางหนึ่งของการสร้างการพึ่งตนเองระดับพื้นฐาน ที่ทำให้เรามีอาหาร มียาสมุนไพร มีพลังงานไว้ใช้ มีบ้านไว้เป็นที่อยู่อาศัย โดยเราไม่ต้องลงทุนอะไรมากนัก และขณะเดียวกันป่าสาธารณะหรือป่าชุมชน ก็ต้องร่วมกันรักษาเพื่อเป็นแหล่งทรัพยากรของชุมชนด้วย

เมื่อคิดงานอีกด้านหนึ่งของมูลนิธิที่ทำเรื่องพลังงานทางเลือก ที่ตำบลอุโลก อ.ลำดวน และตำบลอื่นๆ ทำให้เห็นความสำคัญที่ต้องเชื่อมโยงเรื่องป่ากับเรื่องพลังงาน เพราะในพื้นที่ยังคงใช้ถ่านใช้ฟืน ซึ่งถือเป็นพลังงานชีวมวลที่มีคุณค่า และยังเป็นผู้ที่รักษาความสมดุลของธรรมชาติอีกด้วย การเรียนรู้เรื่องพลังงาน เทคโนโลยีพลังงานทางเลือก เช่น การเผาถ่านประหยัดพลังงาน จึงเป็นเรื่องที่

สามารถทำให้สอดคล้องกับเรื่องอนุรักษ์พันธุทรัพยากรธรรมชาติได้ เช่นเดียวกัน

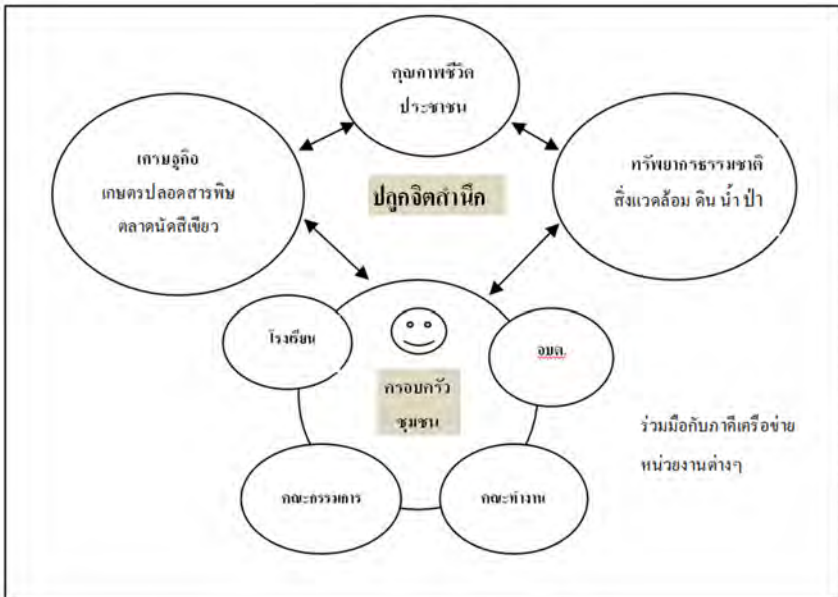
เมื่อมีป่า มีพลังงาน ฐานที่สำคัญที่เราไม่อาจจะทิ้งคงเป็น ฐานของครอบครัว นอกจากการปลูกพืชตามกระแส เช่น อ้อย มัน ลำปะหลังเพื่อมีรายได้สู่ครอบครัว ฐานการกินการอยู่ในแต่ละวัน ก็มีความจำเป็น ทำอย่างไรให้การผลิตที่เพียงพอเพื่ออยู่ เพื่อกิน จะพัฒนาไปสู่การสร้างรายได้สำหรับการจุนเจือครอบครัว และเป็น แรงจูงใจให้ลด ละ เลิกการใช้สารเคมี “ตลาดนัดสีเขียว” จึงเป็นอีก หนึ่งความคิดที่ต้องผสมผสานลงไปในโครงการ เพื่อสร้างฐานการ พึ่งตนเองด้านอาหาร และสร้างรายได้ให้ครอบครัว

สำหรับคนที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวหลายสิบไร่ ไม่ว่าจะเป็นมัน ลำปะหลัง หรืออ้อย อาจจะเป็นเรื่องยากสำหรับเขาที่จะเปลี่ยนวิถี มาผลิตแบบไม่ใช้สารเคมี แต่ถึงกระนั้นเราก็ไม่ควรละทิ้งกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ เพราะเป็นกลุ่มส่วนใหญ่ ความคิดในโครงการจึงควร สร้างโอกาสให้กับคนกลุ่มนี้ ด้วยการเปิดโอกาสให้สมัครเข้ามารวม กลุ่มกันสำหรับคนที่ตั้งใจจะลดละเลิกการใช้สารเคมี เพียงแค่เริ่มต้น 1 ไร่ 2 ไร่ก็ได้ เพื่อเก็บประสบการณ์บทเรียนสำหรับการขยายผล ต่อ

ดูเหมือนเราจะเอาทุกด้านมาผสมกันในโครงการนี้ เราตอบ ว่า “ใช่เลย” เพราะมันคือชุดความคิดที่ผสมผสานและบูรณาการ จากประสบการณ์ทำงานของมูลนิธิที่ส่งเสริมชุมชนในพื้นที่ต่างๆ มิติ ของงานที่เราทำจึงมีทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งต้องสร้าง

ฐานการพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด เคียงคู่ไปกับการดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญ “คน” เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำพาให้การดำเนินงานทุกอย่างสำเร็จลุล่วง จึงมีความจำเป็นที่ต้องปลูกสำนึกในการรักธรรมชาติ รักสิ่งแวดล้อม ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งหญิงและชาย

ทั้งหมดนี้จึงนำมาสู่การพัฒนา “โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนตำบลแวงมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์” ที่เน้น 3 เรื่องคือ สร้างจิตสำนึกของคน การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรฯ และการสร้างฐานเศรษฐกิจการพึ่งตนเองของชุมชน

สู่ปฏิบัติการเพื่อชุมชน

ชุดความคิดดังกล่าว นำมาสู่การทำงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆในชุมชนทั้ง เด็ก เยาวชน ผู้นำ สมาชิกทั้งหญิงและชาย ในชุมชน ซึ่งมีกลไกการทำงานผ่านคณะกรรมการของโครงการ และ คณะทำงานชุดต่างๆ เช่น คณะทำงานด้านทรัพยากรฯ ด้านเยาวชน ด้านเศรษฐกิจ พร้อมกับประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งในระดับท้องถิ่น คือ อบต. โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีตำรวจ หน่วยงานด้านทรัพยากรป่าไม้ และหน่วยงานภายนอก เช่น พัฒนาที่ดิน สำนักงานเกษตร ฯลฯ

การดำเนินงานเบื้องต้น คือ การประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการให้สมาชิกใน 15 หมู่บ้านในตำบลได้รับทราบ การสำรวจข้อมูลฐานทรัพยากรฯในชุมชนและการใช้สารเคมี และสร้างการเรียนรู้ร่วมกันโดยสะท้อนข้อมูลที่ได้สำรวจมา ซึ่งได้แก่ ปริมาณการใช้สารเคมี ค่าใช้จ่ายด้านสารเคมี และการใช้พลังงานของชุมชน การจัดอบรมบทบาทหญิงชายในการจัดการทรัพยากรฯ การศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น การคัดเลือกครอบครัวต้นแบบและรับสมัครผู้สนใจจะลด ละ เลิก การใช้สารเคมี การส่งเสริมการเพาะกล้าไม้ การปลูกป่าหญ้าแฝก การสนับสนุนกิจกรรมชมรมสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน กิจกรรมค่ายเยาวชน การแปรรูปผลผลิตและกิจกรรมตลาดนัดสีเขียว และการประชาสัมพันธ์ รณรงค์โดยผ่านสื่อวิทยุชุมชนในพื้นที่

จากการดำเนินงาน 3 ปี ทำให้เราและพี่น้องในชุมชน รวม

ทั้งหน่วยงานต่างๆ ได้เรียนรู้มากมาย บางเรื่องอาจยังไม่บรรลุตาม
ที่หวัง เราต้องเดินหน้ากันต่อไป ซึ่งประสบการณ์และบทเรียนที่เกิด
ขึ้น จะทำให้การเดินหน้าต่อมีความมั่นคงและมั่นใจเพิ่มขึ้น

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โทษภัยใหญ่ของมนุษย์

*ประยงค์ ฉายแก้ว
ประธานโครงการ*

พี่น้องชาวตำบลนางมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เป็นผู้ที่โชคดีที่ได้รับการสนับสนุนจาก “โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานทรัพยากรในการดำรงชีวิตของประชาชนตำบลนางมุด” จากกองทุนสิ่งแวดล้อม โดยความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลนางมุดกับมูลนิธิพัฒนาอีสาน ดำเนินโครงการตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2552 ถึงวันที่ 31 พฤษภาคม 2555 รวมระยะเวลา 3 ปี งบประมาณสนับสนุน 3,555,000 บาท

จากการดำเนินงานโครงการ ทำให้พี่น้องชาวตำบลนางมุด

เกิดความตระหนัก มีจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และมีการรณรงค์เรื่องการลด ละ เลิกการใช้สารเคมีในการเกษตร รวมถึงผลกระทบของพิษภัยจากการใช้สารเคมีในการเกษตรของชุมชน ซึ่งงานการเกษตรเป็นฐานอาชีพหลักของพี่น้องตำบลนางมุด กิจกรรมของโครงการจึงเน้นการสร้างฐานเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เกิดตลาดนัดสีเขียว เพื่อจำหน่ายสินค้าปลอดสารพิษที่ผลิตขึ้นเองภายในชุมชน

การดำเนินงานของโครงการในระยะเวลา 3 ปี มีปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นหลายประการ ส่วนความสำเร็จของโครงการถือว่าอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ เนื่องจากได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทุกฝ่าย

เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นโจทย์ใหญ่ของมนุษย์ ถึงแม้โครงการนี้จะสิ้นสุดลงไป ก็ยังคาดหวังว่าพี่น้องชาวตำบลนางมุด และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ตำบลนางมุดคงต้องปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ต่อไป

ฟื้นทรัพยากร

น้ำพาทำบลาเป็นสุข

ใส สุขจิตร

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแנגมุด

“เศรษฐกิจดีมีแหล่งน้ำ สร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นแหล่ง
เกษตรอินทรีย์ พัฒนาการศึกษา แหล่งท่องเที่ยวล้ำค่า
น้ำพาสังคมเป็นสุข”

จากวิสัยทัศน์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล
แנגมุดข้างต้น ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของ
ประชาชนให้กินดีอยู่ดี ทำให้เกิดโครงการพัฒนาต่างๆมากมาย
โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อ
เป็นฐานการดำรงชีวิตของประชาชนตำบล แנגมุด อำเภอกาบเชิง
จังหวัดสุรินทร์ อบต.จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะหน่วยงานท้องถิ่น

ที่ร่วมขับเคลื่อนโครงการให้บรรลุผล

“รู้สึกดีใจ ที่มีโครงการดีๆ แบบนี้เข้ามาทำงานในตำบลของเรา เป็นการกระตุ้นสำนึกและสร้างความร่วมมือของประชาชนทุกคนในการช่วยกันอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นพื้นที่ที่ให้เยาวชนได้แสดงบทบาทผ่านกิจกรรมต่างๆ ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้คนในชุมชนได้มีเวที มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และออกมาทำกิจกรรมด้วยกันอย่างเห็นได้ชัด จากคนที่ไม่เคยออกมาทำกิจกรรมของส่วนรวมเลยก็เห็นออกมาร่วมกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น เช่น การสร้างฝายชะลอน้ำ การปลูกป่าชุมชนโคกหนองขาม สิ่งเหล่านี้จะส่งสำนึกดีไปสู่รุ่นลูกหลานของเรา แม้ ณ วันนี้โครงการจะจบแต่คนในชุมชนก็ยังคงต้องเดินหน้าต่อ”

ซึ่งภารกิจในการนำพาตำบลแห่งนี้เป็นสุขนั้น คงไม่ได้ขึ้นอยู่กับหน่วยงานท้องถิ่นอย่างเดียว แต่อยู่ที่ความร่วมมือร่วมใจของพี่น้องในชุมชนตำบลแห่งนั้น

“การพัฒนาในอนาคตเราต้องดูดีด้วยว่าเรามีวัฒนธรรมประเพณีอย่างไร? แต่ก่อนถ้าบอกว่าห้ามตัดไม้ทำลายป่า คนก็จะยึดถืออย่างเคร่งครัด แต่ทุกวันนี้ห้ามแล้วก็ไม่มีการฟังเพราะคิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ทำให้ทรัพยากรของเราลดน้อยลงไปทุกที ภารกิจข้างหน้าเราต้องมาประเมินร่วมกันว่าเรามีต้นทุนอะไรแล้วบ้าง เพื่อความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนจริงๆ จากนั้นมาคิดค้นพัฒนางานไปด้วยกัน ซึ่ง อบต. ก็พร้อมที่จะสนับสนุนทุก

ประเด็นงานอยู่แล้ว อย่างเช่นกลุ่มตลาดนัดสีเขียว อบต.ได้สนับสนุน
กองทุนส่งเสริมอาชีพไปแล้ว 100,000 บาท ส่วนกลุ่มอื่นๆ ถ้ามี
กิจกรรมเป็นกลุ่มก้อนและทำต่อเนื่อง อบต.ก็พร้อมจะสนับสนุน”
นายกใส กล่าวทิ้งท้าย

ภาค ๒

ปฏิบัติการด้วย หัวใจ

เปลี่ยนผ่านคนทำงาน สานต่ออุดมการณ์

ชจรพงศ์ สุนทรไชยา

เจ้าหน้าที่โครงการ มูลนิธิพัฒนาอีสาน

“เหนืออื่นใดการทำงานนี้ทำให้ทิศทางชีวิตของตัวเองชัดเจนขึ้น ผมชอบทำเกษตรมาตั้งแต่เด็กๆแล้ว แต่ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นที่ตรงไหน? อย่างไร? พอได้มาทำงานก็สนุกที่จะศึกษา ค้นคว้า และค้นพบว่าฐานเกษตรสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน เมื่อผมมีโอกาสได้มีที่ดินแปลงเล็กๆ เป็นของตัวเอง ก็อยากจะทดลองทำ ได้อยู่ในแปลงทดลองของตัวเองเพื่อค้นหาว่าสิ่งที่เราบอกคนอื่น มันถูกต้องเพียงใด”

ผมค่อนข้างโชคดี ที่การเริ่มต้นทำงานโครงการในช่วงแรกๆ มีลุงเพียรสินเป็นพี่เลี้ยงเกือบปี ก่อนที่ลุงจะเกษียณอายุ ลุงเริ่มพาไปรู้จักคน ผู้นำในชุมชน สังคมและวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าตำบลนางมุดจะเคยเป็นพื้นที่ที่มูลนิธิได้เคยทำงานมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ก็ตาม แต่ผมก็ยังไม่เคยได้สัมผัสกับพื้นที่นี้ นอกจากนั้นคนทำงานเองก็ต้องหาวิธีในการเข้าถึงชุมชนมากขึ้น จากการพูดคุยไม่เป็นทางการ การทำงานร่วมกัน การจัดกิจกรรมหมุนเวียนตามบ้านสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการเพื่อเยี่ยมชมให้กำลังใจ

การทำงานในช่วงแรกต้องทำความเข้าใจโครงการอย่างหนัก แต่เมื่ออ่านเนื้อหาแล้วก็ไม่เข้าใจอยู่ดีและยังมองไม่เห็นภาพรวมของโครงการว่าจะออกมาเป็นอย่างไร? อย่างเช่น วัตถุประสงค์หนึ่งข้อ แต่ทำไมมีกิจกรรมย่อยเป็นสิบกิจกรรม ซึ่งการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งก็ทำให้คนทำงานได้เกิดการเรียนรู้ด้วย ได้รู้จักคน รู้จักแกนนำ รู้จักหน่วยงานต่างๆในท้องถิ่น พอทำงานมาระยะหนึ่งได้ถึงบางอ้อว่า โครงการได้ออกแบบมาครอบคลุมเนื้อหาทุกด้านตั้งแต่ดิน น้ำ ป่า อากาศ โดยมีแผนการปลูกจิตสำนึกรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนการฟื้นฟูทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และรณรงค์เพื่อลดการใช้สารเคมีในการเกษตร และแผนการสร้างฐานเศรษฐกิจชุมชนโดยการนำผลผลิตปลอดสารพิษสารเคมีจากโครงการมาจำหน่ายที่ตลาดนัดสีเขียว เพราะเล็งเห็นว่าคนที่มาร่วมโครงการนอกจากจะเสียสละเวลาเพื่อส่วนรวมแล้ว เขาเองก็สามารถที่จะมีรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

ปฏิบัติการชี้แจงและสร้างการมีส่วนร่วม

แนงมุด เป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนจำนวนมาก เช่น การปลูกป่าในพื้นที่สาธารณะ หมู่บ้านต้นแบบเกษตรอินทรีย์ ยาเสพติด อบรมการกรีดยาง ปลูกมันสำปะหลัง หรือสร้างอาสาสมัครพิทักษ์ป่า ซึ่งชาวบ้านก็สะท้อนว่ากิจกรรมเหล่านั้นเป็นกิจกรรมที่จบในวันเดียว ซึ่งต่างกับโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนี้ ที่ทำงานเกาะติดพื้นที่ ชุมชนเข้าถึงง่าย แต่กิจกรรมค่อนข้างเยอะและถี่บางครั้งก็ไม่มีเวลาเข้าร่วม

ช่วงแรก เริ่มต้นด้วยการชี้แจงความเป็นมา เนื้อหาโครงการเป็นรายหมู่บ้านทั้ง 15 หมู่บ้าน การอบรมบทบาทหญิงชายกับการพัฒนา การค้นหาและรับสมัครครอบครัวต้นแบบ การจัดตั้งตลาดนัดสีเขียว ซึ่งบางคนรับรู้และเข้าใจแต่คิดว่าไม่สอดคล้องกับตน เพราะลักษณะกิจกรรมคือถ้าใครสมัครเป็นครอบครัวต้นแบบก็ให้เริ่มต้นทดลองปฏิบัติการในแปลงเกษตรของตนเองโดยไม่ใช้สารพิษสารเคมีแล้วเปรียบเทียบกันดู เช่น ปลูกอ้อย มันสำปะหลัง ข้าว ผัก เกษตรผสมผสาน การสร้างป่าหัวไร่ปลายนา หรือการเลี้ยงสัตว์ แล้วแต่ใครถนัดจะเริ่มต้นทำอะไรก่อน

ค้นหา...คัดเลือกครอบครัวต้นแบบ

หลังจากภารกิจชี้แจงโครงการ จึงเปิดรับสมัครครอบครัวต้นแบบเกษตรอินทรีย์แบบสมัครใจ โดยมีเงื่อนไขการสมัคร คือ ต้อง

มีแปลงทดลองทำเกษตรแบบไม่ใช้สารพิษสารเคมี เข้าร่วมกิจกรรมโครงการสม่ำเสมอ และมีแผนปฏิบัติการในแปลงเกษตรตนเองต่อเนื่องทั้ง 3 ปี โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือก 3 ระดับคือ

- คนที่ทำเกษตรอินทรีย์อยู่แล้ว มีรูปธรรมชัดเจน
- คนที่เริ่มลงมือทำ และเห็นความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี
- คนที่มีความตั้งใจ อาจจะยังไม่ได้เริ่มต้นหรือลงมือทำอะไร

เลยก็ได้

กระบวนการคัดเลือกให้คนในชุมชนเสนอชื่อเข้ามาหมู่บ้านละ 2 ครอบครัว ในปีที่ 1 มีครอบครัวต้นแบบทั้งสิ้น 30 ครอบครัว ปีที่ 2 สมัครเพิ่มมาอีก 25 ครอบครัว โดยให้โควตาหมู่บ้านละ 2 ครอบครัวเหมือนเดิม จะเป็นครอบครัวเดิมในปีที่ 1 หรือเป็นครอบครัวใหม่ก็ได้ ซึ่งมีบางหมู่บ้านที่เป็นครอบครัวต้นแบบในปีที่ 1 แล้วปีที่ 2 ไม่ได้รับการคัดเลือกเนื่องจากปฏิบัติการไม่จริงจังต่อเนื่องและก็ยอมรับเองว่าเกินกำลังที่จะทำไหว รวม 3 ปี มีครอบครัวต้นแบบที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 55 ครอบครัว

หนุนเสริมและสนับสนุน

หลังจากได้ครอบครัวต้นแบบมาแล้ว จึงเริ่มลงมือปฏิบัติการในแปลงของตนเอง โดยโครงการจะสนับสนุนงบประมาณจำนวน 5,000 บาท เพื่อใช้ในการจัดการแปลงเกษตรของตนเอง

ซึ่งถ้ามองในมุมบวก คนที่ได้รับคัดเลือกเป็นครอบครัวต้นแบบ เมื่อได้รับคัดเลือกมาแล้วก็บอกตัวเองว่าต้องตั้งใจทำให้ได้

แต่ในมุมมองของคนที่ไม่ได้รับการคัดเลือกเป็นครอบครัวต้นแบบ จะมองว่าใครที่ได้รับคัดเลือกก็ให้เขาทำไป และคนที่คิดแบบนี้ก็เริ่มห่างหายไปจากโครงการ เพราะมีความคาดหวังว่าเขาคงจะได้รับการสนับสนุนเช่นกัน แต่ก็มีบางคนที่รับทุนไปแล้วใช้ผิดวัตถุประสงค์ก็มี เช่น ซื้อหมูมาเลี้ยงขุนขาย บางคนทำนิดๆ หน่อยๆ ไม่ชัดเจนในทิศทางของตนเอง ทางแก้มของโครงการก็คือ ชวนครอบครัวต้นแบบรายอื่นๆ ไปเยี่ยมเยียนหนุนเสริมให้กำลังใจและให้คำแนะนำ มีบางรายในปีที่ 1 ทำได้ดี แต่ปีที่ 2-3 กิจกรรมในแปลงเบาบางลงไป เนื่องจากการไปทำงานที่อื่น

สำหรับการสนับสนุนครอบครัวต้นแบบในปีที่ 2 ใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน คือสนับสนุนงบประมาณในการจัดการแปลงตนเอง ครอบครัวละ 5,000 บาท แต่มีเงื่อนไขว่าต้องทำต่อเนื่องมาตั้งแต่ปีที่ 1 ซึ่งมีจำนวน 8 ครอบครัวจาก 30 ครอบครัว ต้องมีผลผลิตมาจำหน่ายที่ตลาดนัดสีเขียวต่อเนื่องและสม่ำเสมอ หรือจะเป็นสมาชิกที่ไม่ใช่ครอบครัวต้นแบบแต่มีสินค้าไปขายที่ตลาดนัดสีเขียวสม่ำเสมอก็ได้ หรือหมู่บ้านใดมีครอบครัวต้นแบบเพิ่มมากกว่า 2 ครอบครัว ก็เฉลี่ยงบประมาณกันไปตามสัดส่วน คือ ไม่เกินหมู่บ้านละ 10,000 บาท

กลยุทธ์ในการทำงาน ประสานใจชุมชน

การทำงานของแต่ละคนอาจใช้วิธีการไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับบุคลิกนิสัยใจคอของคนทำงานเองว่าเป็นอย่างไร แต่ที่ผมยึดถือ

ปฏิบัติมาโดยตลอด คือ

1.การทำงานร่วมกับแกนนำต้องค้นหาศักยภาพแกนนำว่ามีจุดเด่นอะไรแล้วก็ประสานงานให้เหมาะกับความถนัดของแต่ละคน บางคนอาจถนัดเรื่องการประสานงาน การเจรจา การมีความคิดสร้างสรรค์ ก็ต้องแบ่งบทบาทงานให้สอดคล้อง

2.เข้าถึงและทำงานร่วมกับสมาชิกของครอบครัวแกนนำ เพื่อสร้างการรับรู้ตลอดว่าพาผู้นำหรือสมาชิกครอบครัวมาทำอะไร ถ้าครอบครัวเข้าใจการทำงานก็จะง่ายขึ้นด้วย

3.ใช้หลักการประสานความร่วมมือ ไม่ใช่ระบบสั่งการแต่จะปรึกษาหารือ เรียนรู้และลงมือทำไปด้วยกัน

4.ยกระดับและพัฒนาศักยภาพผู้นำผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆทั้งในและนอกโครงการตามวาระและโอกาส เช่น ประชุม อบรม ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในและต่างประเทศ (กัมพูชา) เป็นต้น

5.การวางตัวของคนทำงาน คือ ให้เกียรติทุกคนทุกระดับ มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตนไปมาลาไหว้ เป็นมิตรกับทุกคนด้วยความเสมอภาค เพราะคิดเสมอว่าทุกคนล้วนมีศักยภาพโดดเด่นเฉพาะตัว

6.มีความเสมอต้นเสมอปลาย ไปมาหาสู่ต่อเนื่อง ปรึกษาหารือได้ตลอดเวลาทั้งในเวลางานและนอกเวลาทำงาน

7.ไม่เอาเปรียบคนที่มาทำงานกับเรา เพราะจะทำให้เขา รู้สึกเหนื่อยและเสียเวลา ไม่เอาเปรียบชุมชน เช่น การบริหารจัดการ

เงินต้องโปร่งใส ชัดเจน ดูแลช่วยเหลือและให้กำลังใจทีมงาน ทำให้เกิดความไว้วางใจ เวลาขอความช่วยเหลือมักจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

8.ชื่นชมในความสำเร็จของทีมงานอยู่เสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง รวมถึงให้กำลังใจกันอยู่เสมอ

ความสำเร็จของโครงการ

3 ปีของการทำงานโครงการ คิดว่าเกิดผลหลายอย่าง อย่างน้อยโครงการนี้ได้ชวนพี่น้องในชุมชนกระตุกความคิดในเรื่องการลด ละ เลิกใช้สารเคมี รวมถึงชวนมาทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขาเอง สิ่ง que เห็นมีหลายประการอย่างเช่น

- มีผู้นำที่มีจิตอาสาและมีใจรักและเสียสละเวลาเข้ามาทำงานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบโครงการจำนวน 18 คน ซึ่งคนเหล่านี้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมหรือประสานงานคนที่อยู่ในหมู่บ้านต่อได้

- มีตลาดนัดสีเขียว ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำให้ผู้นำชุมชนได้มาเจอกัน พูดคุยแลกเปลี่ยน มีความเป็นพี่เป็นน้อง มีความจริงใจ จนกลายเป็นความผูกพันแบบเครือญาติ มีตั้งแต่คนรุ่นปู่ย่าตายาย พ่อแม่ ลูกหลาน มาช่วยกันขายของที่ตลาด และตลาดแห่งนี้ก็ได้สร้างการยอมรับกับหน่วยงานภายนอกและถือเป็นตัวแทนของตำบลแง่มุมได้ สืบเนื่องจากการถูกเชิญไปร่วมกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ

- มีครอบครัวต้นแบบกระจายอยู่ในแต่ละหมู่บ้านเพื่อทำ

ฐานการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพด้วยความห่วงใยผู้บริโภค

- มีคณะกรรมการ มีกฎกติกาดูแลป่าสาธารณะ และมีแนวทางการทำงานร่วมกัน เช่น การเฝ้าระวังการลักลอบตัดไม้ หรือการทิ้งขยะ

- มีรูปธรรมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ในชุมชน เช่น การทำน้ำอ้อย ถ่าน หรือปุ๋ยใช้เอง

- ชุมชนเกิดความตระหนักเรื่องพิษภัยของสารพิษสารเคมีตระหนักในเรื่องสุขภาพของตนเองมากขึ้น และมีความพยายามที่จะลด ละ เลิก ใช้สารเคมีในการเกษตร

อุปสรรคและข้อจำกัด

- การเมืองท้องถิ่น เนื่องจากโครงการอยู่ในช่วงเลือกตั้งท้องถิ่นหลายครั้ง คือ เลือกตั้งกำนัน 2 ครั้ง เลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 ครั้ง ทำให้การจัดกิจกรรมถูกจับตามองเพราะเป็นแหล่งรวมของแกนนำทุกกลุ่ม แต่โครงการก็วางตัวเป็นกลางชัดเจนและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด มีจุดร่วมเฉพาะเรื่องงานเท่านั้น จึงไม่เกิดปัญหาแต่บางช่วงก็ต้องหยุดกิจกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงบรรยากาศการแข่งขันทางการเมืองซาลงไปก่อน

- เหตุการณ์ปะทะบริเวณชายแดนไทย-พม่า เมื่อเดือนเมษายน 2554 ทำให้ทุกอย่างหยุดชะงักเป็นเวลา 3 เดือน กิจกรรมช่วงนี้จะทำในส่วนของ การดูแลคนและจิตใจเป็นหลัก เช่น การลงเยี่ยมแกนนำในพื้นที่และมอบของขวัญเหลือในระหว่างเหตุการณ์

ปะทะ การรับสินค้าของกลุ่มตลาดนัดสีเขียวมาจำหน่ายตามเครือข่ายในตัวเมืองสุรินทร์ จากเหตุการณ์ครั้งนี้ชุมชนเริ่มคิดและตั้งคำถามว่าเหตุการณ์ลักษณะนี้จะเกิดอีกหรือไม่? ทำให้คิดเตรียมตัวเพื่อตัวเองมากขึ้นและคิดเพื่อส่วนรวมน้อยลง แต่ก็เป็นบรรยากาศในช่วง 2-3 เดือนแรกที่เกิดเหตุการณ์เท่านั้น

เจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้อะไร?

3 ปีกับการทำงาน ถือว่าได้เรียนรู้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ชุมชน เรียนรู้คนอื่น และเรียนรู้ตนเอง เช่น ผมมีความเชื่อมั่นว่าผู้นำชุมชนเขามีศักยภาพที่จะทำงานพัฒนาแบบนี้ได้ เพราะผู้ที่รู้ดีที่สุดก็คือคนในชุมชน แต่จำเป็นต้องมีตัวเชื่อมประสานกลางให้เกิดการพบปะ พูดคุยหรือมีกิจกรรมร่วมกัน การทำงานต้องใกล้ชิดหรือฝังตัวในชุมชน ทำให้เราเห็นบรรยากาศที่เกิดขึ้นจริงอย่างเข้าใจส่งผลทำให้การทำงานง่ายขึ้นด้วย และเหนืออื่นใดการทำงานนี้ทำให้ทิศทางชีวิตของตัวเองชัดเจนขึ้น ผมชอบทำเกษตรมาตั้งแต่เด็กๆ แล้ว แต่ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นที่ตรงไหน? อย่างไร? พอได้มาทำงานก็สนุกที่จะศึกษา ค้นคว้า และค้นพบว่าฐานเกษตรสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน เมื่อผมมีโอกาสได้มีที่ดินแปลงเล็กๆเป็นของตัวเองก็อยากจะทำทดลองทำ ได้อยู่ในแปลงทดลองของตัวเองเพื่อค้นหาสิ่งที่เราบอกคนอื่นมันถูกต้องเพียงใด เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับตนเองว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่มันถูกต้องแล้ว และในอนาคตถ้าเราได้มาทำงานในลักษณะนี้ ก็มั่นใจว่าสามารถทำได้อย่างแน่นอน เพราะได้เรียนรู้วิธีการ กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานมาแล้ว

โครงการสอดคล้องกับชุมชนหรือไม่

ถ้าถามกลุ่มคนที่ปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างเดียวก็อาจไม่สอดคล้อง เพราะโครงการคัดเลือกผู้ที่มีใจพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง เข้ามาร่วมขับเคลื่อนโครงการ แต่โดยส่วนตัวคิดว่าสอดคล้อง เพราะโครงการมีปฏิบัติการในชุมชนต่อเนื่องสม่ำเสมอทั้งในด้านการปลูกจิตสำนึก การอนุรักษ์ ปั้นฟูทรัพยากร รวมถึงกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ซึ่งทำได้จริง

ส่วนเนื้อหาโครงการก็ครอบคลุมทุกเรื่อง ตั้งแต่การอนุรักษ์ ปั้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ พลังงานทางเลือก การสร้างฐานเศรษฐกิจตนเอง แต่คนที่มีการกิจต้องไปปรับข้างต่างถิ่น ทำไร่ ทำนา และไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ต่อเนื่อง ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ทันเหตุการณ์และคิดว่าไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ กลุ่มเหล่านี้จะห่างหายไปจากโครงการโดยปริยาย สำคัญเราต้องทำความเข้าใจกับชุมชนอย่างชัดเจน ว่าโครงการมีกิจกรรมอะไรบ้างเพื่อกันความสับสน แต่เมื่อคิดดูย้อนหลังทุกกิจกรรมล้วนเชื่อมโยงถึงกันหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการอบรมบทบาทหญิงชายกับการพัฒนา การแปรรูปทำขนม ทำปุ๋ย ทำตลาดนัดสีเขียว หรือการสร้างป่าครอบครัว

ทัศนคติการทำงาน กับการเดินทางต่อในอนาคต

- ขยายผลตลาดนัดสีเขียว ควรนำเสนอความสำเร็จให้คนในชุมชนได้รับทราบด้วย ว่าสามารถสร้างฐานเศรษฐกิจเพื่อการพึ่ง

ตนเองและพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ได้จริงๆ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้เข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกัน

- พัฒนาและขยายฐานการเกษตรครอบครัวต้นแบบให้มากขึ้น เช่น ฐานอาหารการกิน พืช สัตว์ เป็นต้น

- การสนับสนุนงบประมาณให้กับครอบครัวต้นแบบ แบบให้เปล่าก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สมาชิกอื่นที่ไม่ใช่ครอบครัวต้นแบบหลุดหายไปจากโครงการ แม้ทางโครงการจะพยายามวางแผนทำการพิจารณาที่ชุมชนยอมรับเพราะให้คนในชุมชนเป็นคนคัดเลือกมาเองก็ตาม แต่คนที่ไม่ได้รับก็ยังมีความรู้สึกต่างๆว่าทำไมถึงไม่ได้รับการสนับสนุน ดังนั้นการสนับสนุนหรือการให้ควรเพิ่มเงื่อนไขไปว่า ถ้าครอบครัวต้นแบบไม่ได้ใช้เงินให้ตรงตามวัตถุประสงค์และเกิดผลจริง ก็จะต้องคืนเงินเพื่อไปสนับสนุนคนอื่นที่มีความตั้งใจแต่ขาดทุนทรัพย์ต่อไป

- เรื่องพลังงานทางเลือก เช่น การเผาถ่าน ควรให้ความสำคัญอย่างเข้มข้น เพราะที่ผ่านมาทำเพียงสาธิตเท่านั้น ใครสนใจก็ไปทำต่อ แต่พอทำไม่สำเร็จก็รู้สึกท้อแท้ ซึ่งไม่ในชุมชนมีเยอะมาก หากจัดการอย่างมีประสิทธิภาพจะเพิ่มมูลค่าได้อีกมากทีเดียว และที่สำคัญต้องปลูกฝังไปพร้อมๆ กับการปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นด้วย

ทำงานด้วยใจอาสา

ไพศาล ชินภักดี

อาสาสมัครโครงการ

การเข้าร่วมงานเป็นอาสาสมัครโครงการในช่วง 6 เดือนแรก เป็นช่วงของการทำความเข้าใจการดำเนินงานโครงการ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ลำบากใจมากในการทำงาน เนื่องจากผมไม่เข้าใจวิธีการทำงานในชุมชน ขาดความมั่นใจ ไม่กล้า เงินอายุที่จะทำหน้าที่อาสาสมัคร อีกร่างผมเป็นคนอารมณ์ร้อนและมีปัญหาเรื่องการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ซึ่งหลายครั้งมักจะมีโท โหงุดหงิดชาวบ้านที่เข้าไปประสานงานด้วย เพราะว่ายังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานกับชาวบ้าน ซึ่งก่อนจะได้มาเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครของโครงการ ผมได้ประกอบอาชีพเกษตรกรทำงานอยู่ในไร่ในสวนของ

ตัวเอง และได้ไปใช้ชีวิตเป็นแรงงานรับจ้างที่กรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่

การทำงานแบบสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนจึงเป็นอุปสรรคสำคัญกับตัวเอง รวมถึงครอบครัว และเกิดความสงสัยกับตัวเองว่าถ้าหากเราอาสาเข้ามาเป็นผู้ประสานงานในชุมชนแบบนี้แล้ว หากจบโครงการผมจะอยู่อย่างไร ผมเคยตั้งคำถามนี้กับคุณขจรพงศ์ สุนทรไชยา เจ้าหน้าที่ภาคสนาม ของมูลนิธิพัฒนาอีสาน และยังไม่ได้รับคำตอบว่าจะเป็นอย่างไรมาก่อน แต่วันหนึ่งคำตอบที่ผมค้นพบด้วยตัวผมเอง คือ การทำงานทุกอย่างที่เราสามารถทำได้ และทำสิ่งนั้นให้ดีขึ้น เพราะว่าชุมชนเป็นของเรา ไม่ใช่เราเป็นของชุมชน

3 ปีกับการทำงานเป็นอาสาสมัครโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานการดำรงชีวิตของประชาชนตำบลนางมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ สำหรับตัวผมเองเกิดหลายสิ่งหลายอย่างที่ผ่านมาในชีวิต อาทิ เช่น ได้ศึกษาเรียนรู้ว่าชุมชนของเรามีของดี จุดแข็ง และปัญหาอะไร ทำให้เข้าใจและเล็งเห็นคุณค่าของฐานทรัพยากรที่ชุมชนของเรามีอยู่อย่างมากมาย รวมทั้งมีโอกาสได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้จากภายนอกชุมชนผ่านกิจกรรมศึกษาดูงาน เข้าร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนภายในจังหวัดสุรินทร์ รวมถึงจังหวัดอื่นๆ ด้วย และที่เป็นโอกาสที่ดีของตัวผมเอง คือ ได้เข้าร่วมอบรมการเป็นวิทยากรร่วมกับเจ้าหน้าที่จากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ บทเรียนในการทำงานในชุมชน วิธีการดำรงชีวิตของพี่น้องประชาชน

และได้ร่วมเดินทางไปประเทศกัมพูชา เพื่อแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงผลกระทบจากเหตุการณ์ปะทะกันตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา เมื่อช่วงเดือนเมษายน 2554 ที่ผ่านมา และได้รับรู้ว่าประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ชายแดนประเทศไทย หรือประเทศกัมพูชาก็ได้รับผลกระทบทั้งชีวิตและทรัพย์สินไม่ต่างกันเลย

สำหรับตัวผมเองต้องขอขอบคุณ องค์การบริหารส่วนตำบล
นางมุด มูลนิธิพัฒนาอีสาน พี่น้องประชาชนในตำบลนางมุด สถาน

ศึกษาทั้ง 5 แห่ง คณะกรรมการดำเนินงานโครงการ คณะทำงาน
ด้านฐานทรัพยากรทุกท่าน และที่สำคัญ คือ กองทุนสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ให้โอกาสผมได้เข้า
ร่วมทำงานด้วยภายใต้โครงการนี้ รวมถึงบุคคลที่เป็นครู เป็นต้น
แบบในการใช้ชีวิตและการทำงาน คือ คุณพ่อเพียรสิน มาลีหาล
คุณตรุณี ศุภวรรณ (ป้ายาย) คุณวิจิตรา ชุสกุล (พี่ต๋อย) และคุณ
ขจรพงศ์ สุนทรไชยา (น้องป๊อบ) ขอขอบคุณครับ

ภาค 3

ดอกพญาลิ้นงู

ป่าโคกหนองขาม ปอดขนาดใหญ่ ใจกลางชุมชน

ป่าโคกหนองขาม ป่าเต็งรังขนาดใหญ่ใจกลางชุมชนตำบล
นางมุด 15 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ 2,905 ไร่ เป็นแหล่งฐานทรัพยากรที่
สำคัญให้ชาวบ้านโดยรอบได้ใช้สอย เช่น อาหาร สมุนไพร ไม้ฟืน แต่
เนื่องจากเดิมไม่มีกฎกติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทำให้มีผู้บุกรุก
เพื่อทำประโยชน์จำนวนมาก องค์การบริหารส่วนตำบลจึงได้ทำการ
ขุดลอกคลองโดยรอบป่า และมีการฟื้นฟูพื้นที่ที่ถูกบุกรุกโดยการ
ปลูกไม้ยูคาลิปตัส ซึ่งเป็นไม้โตเร็วเพื่อให้ชุมชนสามารถขออนุญาต
ตัดไปใช้สอยได้

หลังจากการดำเนินโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฯ เข้าไปชวนพี่น้องในชุมชนทำเวที

ประชาคมทุกหมู่บ้าน เรื่องการใช้สอยประโยชน์จากป่า ได้มีการทำ กติกาการใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลรักษา ป่าชุมชน ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าซึ่งมาจากตัวแทน 15 หมู่บ้าน รวม 53 คน โดยมีกำนันเกื้อน ประยงค์กุล เป็นประธาน

เกื้อน ประยงค์กุล

“สำหรับบทบาทของคณะกรรมการตอนนี้ คือ การดูแลเฝ้าระวังรักษาป่า ซึ่งมีการแบ่งผลัดเดินตรวจป่าในช่วงเช้าหรือช่วงเย็นเดือนละ 2-6 ครั้ง หรือในกรณีที่ชาวบ้านแจ้งเหตุด่วนว่ามีเหตุการณ์ไม่ปกติก็จะชวนคณะกรรมการไปดู ส่วนปัญหาคนที่ยังทำกินอยู่ในเขตป่า จำนวน 5 ราย มีเนื้อที่ประมาณ 70 ไร่ ก็อยู่ในระหว่างการเจรจาข้อตกลงร่วมกัน”

ส่วนกฎกติกาดูแลรักษาป่าที่ได้จากมติการประชุมประชาคมรายหมู่บ้านและคณะทำงานด้านสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

- 1.ห้ามบุกรุกที่ดินและทำสิ่งปลูกสร้างใดๆ ในเขตป่าชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืนต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย
- 2.ห้ามวางเพลิงและกระทำการใดๆ ที่ก่อให้เกิดไฟไหม้ใน

เขตป่าชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืน ปรับตั้งแต่ 1,000 -10,000 บาท หรือ ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

3.ห้ามปลูกพืชที่นำมาสกัดเป็นสารเสพติด เสพยาเสพติด เล่นการพนัน หรือกระทำความผิดกฎหมายในบริเวณเขตป่าชุมชนโดยเด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืนต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

4.ห้ามใช้อาวุธปืน หรือเครื่องมือดักสัตว์ล่าสัตว์ในเขตป่าชุมชน ได้แก่ ไล่ป่า กระจอก กระแต กระต่าย แย้ งู นก ผู้ใดฝ่าฝืน ปรับตั้งแต่ 500-1,000 บาท

5.ห้ามทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลในเขตพื้นที่ป่าชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืน ปรับตั้งแต่ 1,000 - 5,000 บาท

6.ห้ามนำรถยนต์ รถไถนาวิ่งผ่านเส้นทางที่ไม่ได้กำหนดในเขตป่าชุมชนโดยเด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืน ปรับตั้งแต่ 500-1,000 บาท

7.ห้ามขุดรากไม้ยืนต้น ต้นกระเจียว ไม้ประดับ สมุนไพรออกจากป่า เพื่อประโยชน์ทางการค้า ผู้ใดฝ่าฝืน ปรับตั้งแต่ 500-2,000 บาท

8.การตัดไม้เพื่อประโยชน์ใช้สอย หรือกิจกรรมด้านสาธารณสุข ต้องขออนุญาตคณะกรรมการป่าชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืน ปรับตั้งแต่ 1,000-5,000 บาท

9.การขุดมัน ขุดกลอย หัวบุก หัวบอนต้องฝังกลบคืนทุกครั้ง ผู้ใดฝ่าฝืน ปรับ 500 บาท

10.การจัดกิจกรรมต่างๆ ในเขตป่าชุมชนต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชน และจัดเก็บบริเวณสถานที่ให้สะอาด

เรียบร้อยทุกครั้ง

และจากการสำรวจของเยาวชนชมรมสิ่งแวดล้อม ทั้ง 5 โรงเรียนในตำบลแวงมุดในกิจกรรมเข้าค่ายเยาวชน “ต้นกล้าในป่าใหญ่” ปี 2554 พบว่า

ต้นไม้ในป่าชุมชนโคกหนองขาม มีประมาณ 18,475,800 ต้น เฉพาะต้นไม้ที่มีเส้นรอบวง 31 เซนติเมตรขึ้นไป มีถึง 3,834,600 ต้นสามารถดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ได้ถึง 77,842.38 ตัน ประชากรในตำบลแวงมุด มีจำนวน 10,244 คน ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นจำนวน 51,220 ตัน

ดังนั้น การมีป่าชุมชนโคกหนองขาม ทำให้เราสามารถดูดซับคาร์บอนได้ทั้งหมดที่เราปล่อย และยังมีต้นไม้เหลือไว้เพื่อลูกหลานในอนาคตเพื่อดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ได้อีก 26,622.38 ตัน เมื่อไหร่ที่เราตัดต้นไม้ไปเรื่อยๆ เราจะไม่มีแหล่งที่จะดูดซับคาร์บอนอีกต่อไป เริ่มต้นตั้งแต่วันนี้ ปลูกต้นไม้ร่วมกัน เพื่ออนาคตลูกหลานและโลกของเรา

มูลค่าต้นไม้ของเรามีค่ามหาศาล

นอกจากเรามีต้นไม้ไว้ดูดซับคาร์บอนฯแล้ว ป่าโคกหนองขามของเรายังเป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค เป็นแหล่งพลังงาน ที่อยู่อาศัย เราได้พึ่งพิงผลผลิตจากป่ามูลค่านับไม่ถ้วน เฉพาะมูลค่าของต้นไม้ที่มีเส้นรอบวง 31 เซนติเมตรขึ้นไป จำนวน 3,834,600 ต้น สามารถคิดเป็นมูลค่าได้ถึง 12,113,850,000 บาท (คำนวณ

จากจำนวนต้นไม้ที่มีเส้นรอบวงแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไม้ยืนต้น ที่เส้นรอบวงต่ำกว่า 30 เซนติเมตร จนถึง 120 เซนติเมตรขึ้นไป ในราคา 500 บาท, 1,000 บาท, 2,000 บาท และ 3,000 บาท)

นี่แค่เรื่องราคาไม้ ยังไม่รวมมูลค่าที่เป็นแหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพร ยารักษาโรค และยังสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ที่ทำให้เราได้ฟังฟัง ได้ปลอดพอกอากาศบริสุทธิ์ขนาดใหญ่ใจกลางชุมชนที่ประเมินมูลค่าไม่ได้ แล้วอย่างนี้เราจะยังทำลายป่าอยู่อีกหรือ?

จากการดำเนินการ 3 ปี พี่น้องนางมดได้ร่วมกันปลูกป่ากว่า 30,000 ต้น และจะเพิ่มขึ้นอีกทุกๆ ปี

เมล็ดพันธุ์อกงาม “ต้นกล้าในป่าใหญ่”

เยาวชนเป็นเสมือนเมล็ดพันธุ์ที่จะเจริญเติบโตเป็นต้นกล้า และเป็นไม้ใหญ่ในอนาคต กิจกรรมค่ายเยาวชน “ต้นกล้าในป่าใหญ่” จึงเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่หลอมรวมใจของเยาวชนทั้ง 5 โรงเรียนในตำบลนางมุด ซึ่งได้แก่ โรงเรียนประชาสามัคคี โรงเรียนบ้านนางมุด โรงเรียนนางมุดวิทยา โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง ปราสาท 2 และโรงเรียนบ้านสระทอง ให้มาเรียนรู้ปฏิบัติการด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน 3 วัน 2 คืน กิจกรรมหลักๆในค่าย คือ การสำรวจป่าชุมชนโคกหนองขาม สำรวจต้นน้ำลำธารในตำบลนางมุด เรียนรู้วิถีชีวิตของรุ่นปู่ย่าตายาย ฝึกฝนปฏิบัติการด้านพลังงานสิ่งแวดล้อม การเผาถ่านแบบประหยัดพลังงาน การเรียนรู้เรื่องโลกร้อน การจัดการขยะ ความสนุกและน่าสนใจของค่ายนี้ คือ เยาวชน

ที่เข้าค่ายมีทั้งเด็กนักเรียนประถมและนักเรียนมัธยม ซึ่งทำให้ค่ายนี้
เสมือนพี่ๆได้ดูแลน้องๆไปด้วย

เมื่อเด็กๆกลับไปโรงเรียน ก็มีปฏิบัติการในชมรม
สิ่งแวดล้อมของตนเอง ที่มีคุณครูเป็นที่ปรึกษา บางโรงเรียนเด็กได้
ร่วมกันเพาะพันธุ์กล้าไม้เอาไว้เพื่อนำไปปลูกที่ป่าชุมชนโคกหนอง
ขาม เพาะเห็ด เลี้ยงปลาในกระชัง การประดิษฐ์สิ่งวัสดุเหลือใช้ ทำ
ปุ๋ยหมักชีวภาพ บางโรงเรียนเด็กๆทำกิจกรรมเผาถ่าน เก็บน้ำส้ม
ควันไม้ ทำถ่านอัดแท่ง ทำถ่านไม้ไฟไว้สำหรับดูดกลิ่น และเมื่อขาย
ได้ก็เป็นรายได้เล็กน้อยให้กับเด็กๆ ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้ทั้ง
เด็ก คุณครู และผู้ปกครอง

กิจกรรมค่ายเยาวชน ถึงแม้จะมีปีละครั้ง แต่ความประทับใจที่เด็กได้รับจะมีส่วนสำคัญต่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า

อาจารย์ธนากร จิตรเอก

อาจารย์ธนากร จิตรเอก รองผู้อำนวยการโรงเรียน นิคมสร้างตนเองปราสาท 2 หรือประธานชมรมเยาวชนรักษ์พลังงาน และสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า

“ดีใจมาก ที่ได้มาร่วมโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการดำรงชีวิตของประชาชนตำบลนางมุดในครั้งนี้ ทำให้รู้สึกที่โรงเรียนมีคุณค่าที่ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม เพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับเด็กๆ ได้มีจิตสำนึกสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งตอนแรกๆ ก็ตกใจเหมือนกันว่าจะทำสำเร็จหรือไม่ เพราะเป็นโครงการขนาดใหญ่ระดับตำบล แต่พอทราบแผนการทำงานของโรงเรียนชัดเจน เราก็ทำได้”

“สิ่งที่เด็กๆ ได้เรียนรู้ ก็คือ การได้รับความรู้ใหม่ๆ หลายอย่าง เช่น การสำรวจป่าโดยการเก็บข้อมูลว่าภายในขอบเขตที่กำหนดไว้

เพื่อสำรวจว่ามีต้นไม้อะไรบ้าง รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ดังที่กล่าวข้างต้น นอกจากนั้นได้เกิดเครือข่ายโรงเรียนที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ ทำให้เราได้มีโลกทัศน์กว้างขึ้น”

นิตยา คงแก่ง

นิตยา คงแก่ง ประธานชมรมสิ่งแวดล้อม โรงเรียนนางมุดวิทยา ปี 2552 ได้กล่าวว่า “การเข้าร่วมกิจกรรมค่ายเยาวชน และร่วมกิจกรรมต่างๆของโครงการ ทำให้เยาวชนมีจิตสำนึก “รักษ์ป่า รักโลก” หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ รู้จักใช้ทรัพยากรต่างๆให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าสูงสุด มีการนำวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการ โครงการได้ทำให้เยาวชนอย่างเรารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และมีส่วนสำคัญในการดูแลโลกใบนี้ สำหรับชมรมสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เป็นเสมือนการสานต่อความสัมพันธ์จากรุ่นสู่รุ่น จากพี่สู่น้อง เราปลูกป่าร่วมกัน เมื่อเวลาผ่านไปแล้ว หวนคืนมาดู เราคงนึกถึงกิจกรรมต่างๆที่เราได้ทำร่วมกัน และวันนั้น ต้นกล้าเล็กๆอย่างเรา คงเติบโตใหญ่ต่อไป ”

“สำหรับครอบครัว เยาวชนอย่างเราได้ช่วยพ่อแม่ ปลูกพืช ผักปลอดสารพิษ ทำอาหารปลอดภัย วันใดที่มีเวลาว่าง ก็ไปช่วย แม่ขายของที่ตลาดนัดสีเขียว ขายในราคาเป็นกันเอง ปลอดภัยไร้ กังวลเรื่องสารพิษสารเคมี สบายใจทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ตลาดมี จำหน่ายทุกวันจันทร์และวันพฤหัสบดี สมาชิกตลาดจะเก็บผักในช่วง เช้า ช่วงบ่ายก็ทยอยลำเลียงของมาขายที่ตลาด เมื่อทุกคนมาถึงต่าง ยกมือไหว้ทักทายกัน รู้สึกได้ถึงความอบอุ่น ความเป็นกันเองเสมือน หนึ่งญาติในครอบครัว ความเป็นพี่เป็นน้องของคนในชุมชนก่อให้เกิด ความรักความสามัคคีของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี”

ณ วันนี้แม้โครงการจะจบลง แต่กิจกรรมในโรงเรียนเราคง ต้องดำเนินต่อไป เราต้องสร้างต้นกล้าต้นใหม่ จากรุ่นสู่รุ่นตลอดไป

ตลาดนัดสีเขียว ตลาดแห่งความสุข

ภายใต้สังคมแห่งความเร่งรีบในปัจจุบัน มีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่มุ่งเน้นแต่เรื่องทำงานหาเงินเลี้ยงปากท้องของตนและคนในครอบครัว ทำให้สับสนใจเรื่องการเลือกบริโภคอาหารที่สะอาดและปลอดภัย “มีวันนี้จะกินอะไร” หลายคนคงเคยตั้งคำถามกับตัวเอง วิธีง่ายที่สุดคือการเดินเข้าตลาดหาซื้อแกงถุงเพราะมีให้เลือกเยอะดี แต่ลืมคิดไปว่าเราได้รับของแถมมาด้วยอย่างตั้งใจและยากต่อการปฏิเสธ นั่นคือ สารพิษสารเคมีตกค้างในพืชผัก ส่งผลต่อการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บมากมาย ตามมาวนเวียนเป็นวัฏจักร

แต่ในสถานการณ์แห่งความเร่งรีบแบบนี้ ยังมีผู้ก่อการดีกลุ่มเล็กๆ ที่มุ่งมั่นผลิตอาหารปลอดภัยสารพิษสารเคมี โดยคำนึงถึงสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคกระจายอยู่ทั่วประเทศ และสุรินทร์

ก็เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีการรวมตัวของผู้ผลิตแล้วนำสินค้ามาจำหน่ายถึงมือผู้บริโภคโดยใช้ “ตลาดนัดสีเขียว” เป็นกลไกในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและความรู้กระจายอยู่แต่ละอำเภอ เช่น อำเภอเมือง อำเภอสังขะ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอปราสาท และอำเภอกาบเชิง แม้จะขับเคลื่อนงานต่างองค์กรแต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ “เน้นผลิตสินค้าที่ปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม”

ตลาดนัดสีเขียวตำบลนางมุด เป็นอีกหนึ่งผลผลิตของโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการดำรงชีวิตของประชาชนตำบลนางมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยความร่วมมือของคนในชุมชนและหน่วยงานหลายภาคส่วนร่วมกันจัดตั้งและเปิดตลาดครั้งแรกเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2552 ณ ลานหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลนางมุด โดยมีคุณสุจิต โพธิ์ศรี เป็นประธาน

สุจิต โพธิ์ศรี

ประธานตลาดนัดสีเขียว

“ตอนแรกที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฯ เพราะว่าอยากเรียน

รู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ตนเองไม่เคยรู้ เพราะผมชอบเรื่องการทำเกษตร จนยึดเป็นอาชีพมาถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันคนเราแก่งแย่งแข่งขันกันทำ มาหากิน จนบางครั้งละเอียดไม่คำนึงถึงความถูกต้องและความเป็นจริงของธรรมชาติ ทุกวันนี้ธรรมชาติจึงย้อนกลับมาทำร้ายเราบ้าง อย่างเช่น สึนามิ แผ่นดินไหว น้ำท่วม ล้วนแล้วแต่เป็นเพราะ มนุษย์เราเป็นผู้ทำลายความสมดุลของธรรมชาติ

และตั้งแต่ตำบลนางมุดของเรามีตลาดนัดสีเขียว ผมกล้าพูดได้เต็มปากว่าเป็นครั้งแรกในตำบลที่มีการรวมกลุ่มกันด้วยความสามัคคีและจริงใจไม่มีเรื่องธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง สิ่งที่ผมสังเกตเห็นคือ ความมีน้ำใจโอบอ้อมอารี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของพี่น้องสมาชิกตลาดนัดสีเขียว นอกจากนี้ยังเป็นเวทีที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้อีกด้วย ทำให้ผมมีความสุขทุกครั้งที่ได้เจอกัน”

ปัจจุบันตลาดนัดแห่งนี้เปิดขายทุกวันจันทร์และพฤหัสบดี ตั้งแต่เวลา 13.00 น. เป็นต้นไป โดยมีกติกาข้อตกลงร่วมกันหลักๆ คือ สมาชิกตลาดต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่หากผู้มีถิ่นอาศัยภายนอก ตำบลนางมุดต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเสียก่อน สินค้าที่นำมาขายต้องเป็นสินค้าปลอดสารพิษที่ผลิตเองหรือหาได้จากแหล่งธรรมชาติของชุมชน ต้องจัดกิจกรรมเยี่ยมแปลงเกษตร เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมถึงการตรวจสอบสินค้าของสมาชิกอีกด้วย

3 ปีกับการเปิดตลาด สมาชิกหลายคนได้สะท้อนว่าได้รับประโยชน์มากมาย หนึ่ง เมื่อผลิตสินค้าแล้วมีที่จำหน่าย สอง ได้ฝึกทักษะการขาย จากคนที่ไม่เคยขายของและรู้สึกเขินขายที่มานั่งขายก็มีความกล้ามากขึ้นและตั้งใจตั้งแต่ครั้งแรกด้วยการมีรายได้เป็นสิ่งที่ สาม เป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนหลายวัย เช่น ผู้เฒ่า วัยกลางคนและวัยเด็กร่วมกันขายหรือมีมิติของการหนุนช่วยกันในการปรับตัวต่อการจัดการแปลงเกษตร

หากคิดมูลค่าเงินหมุนเวียนในตลาดนัดสีเขียวตำบลนางมุดแล้ว สามารถสร้างฐานเศรษฐกิจด้วยคนในชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวได้อย่างงดงาม โดยมีเม็ดเงินหมุนเวียนในตลาด 736,000 บาท/ปี สมาชิกบางรายมีรายได้สำหรับการส่งลูกเรียนหนังสือ บางรายนำมาพัฒนาแปลงเกษตรของตัวเองรวมทั้งการปลดหนี้อีกด้วย โดยสมาชิกที่นำสินค้ามาจำหน่ายเป็นประจำในปัจจุบัน มีอยู่ 20 ราย รายได้ เฉลี่ยจะขึ้นอยู่กับแต่ละช่วงฤดูกาล คือ

ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - มิถุนายน (8 เดือน) เกษตรกรสามารถผลิตสินค้าออกสู่ตลาดได้จำนวนมาก มีรายได้เฉลี่ย 500 บาท/ราย/ครั้ง หรือ 4,000 บาท/ราย/เดือน หรือมีเงินหมุนเวียนในตลาดโดยรวม 10,000 บาทต่อครั้ง หรือ 80,000 บาท/เดือน รวม 8 เดือนเป็นเงิน 640,000 บาท

ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม - ตุลาคม (4 เดือน) ผลผลิตออกสู่ตลาดน้อยเนื่องจากเป็นช่วงของการทำนา มีผู้ผลิตมาขายประมาณ 10 ราย มีรายได้เฉลี่ย 300 บาท/ราย/ครั้ง หรือ 2,400 บาท/ราย/เดือน หรือมีเงินหมุนเวียนในตลาดโดยรวม 24,000 บาท/เดือน รวม 4 เดือน เป็นเงิน 96,000 บาท

หากพิจารณาแล้ว ตลาดนัดสีเขียว คงไม่ใช่ตลาดแห่งความสุขจากการมีรายได้อย่างเดียว แต่เป็นความสุขที่ได้พบปะเพื่อนฝูงต่างบ้าน ได้ถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้แบ่งปัน อย่างกรณีแม่บรรลุที่นำกล้วยน้ำว้ามาขายหิวละ 10 บาท เมื่อเอ่ยถามว่าทำไมขายถูกจัง ก็ได้รับคำตอบว่า “แบ่งเขากินไป เพราะเราปลูกเอง” บรรยากาศแบบนี้คงยากที่จะพบเห็นตามท้องตลาดทั่วไปในปัจจุบัน

ครอบครัวต้นแบบ
จากครอบครัวเกษตรกร
พึ่งตนเอง

ແນງມຸດ

ກັບຄວາມມັ່ນຄັງທາງອາຫານ

ດຣຸຣຸນີ ສຸກວຣຣນ

ນັກພັດທະນາອາວຸໂສ ມູນນິທິພັດທະນາອີສານ

“ທີ່ດິນທຳກິນ ນ້ຳ ປ່າໄມ້ ພັນຮູ້ພື້ພັນຮູ້ສູ້ຕົວ ເປັນຮູ້ຂອງການດຳຮັງຊີວິດ ຫຼຸມຊົນໃດມີສິ່ງເຫລົ່ານີ້ແລະເປັນເຈົ້າຂອງໃນການບຣິຫານຈັດການ ຈະເປັນຫຼຸມຊົນທີ່ມີຄວາມຍັ່ງຍືນ ມີສັກດີ ມີສຶກີ ມີຄວາມເປັນໄທ”

ຕຳບຸລແນງມຸດເປັນຕຳບຸລທີ່ມີສັກຍຸກພາໃນການທຳການເຄຊັຕຣເປັນຮູ້ຂອງການສ້າງຄວາມມັ່ນຄັງທາງອາຫານ ສັກຍຸກພາທີ່ໜຶ່ງ ຄື ເຣື່ອງພື້ນທີ່ ສັກຍຸກພາທີ່ສອງ ຄື ອັງຄັຄວາມຮູ້ທີ່ຄົນແນງມຸດມີ

ສັກຍຸກພາທີ່ໜຶ່ງ ພື້ນທີ່ຕຳບຸລແນງມຸດ ເປັນພື້ນທີ່ຊາຍແດນ ທີ່ມີທັງສຳນັກການຄ້າດ້ານຄວາມມັ່ນຄັງ ເປັນພື້ນທີ່ທາງການທຸກ ພື້ນທີ່ທາງການຄ້າ ມີສາຍສັມພັນຮູ້ຂອງຄົນສອງແຜ່ນດິນ ສ່ວນສຳນັກທາງກຸມິສາສຣັ ພື້ນທີ່ແຫ່ງນີ້ມີຄວາມອຸດມສມບູຣຸນ ເປັນພື້ນທີ່ຕັ້ງນ້ຳ ພ້ອມທັງ ຫລອງ ບຶງ ອຸດມສມບູຣຸນດ້ວຍພັນຮູ້ພື້ພັນນາຊາຊົນ ໃນສມຍກ່ອນທີ່ຈະມີການບຸກເບີກເພື່ອປຸກພື້ພື້ເຊັ່ນ ປອ ອ້ອຍ ມັນ ຊາວແນງມຸດ ຍັງທຳຂ້າວໄຮ້ ແລະປຸກພື້ພື້ແຂມດ້ວຍ ລັກຊະນະພື້ນທີ່ມີຄວາມຫລາກຫລາຍ ທັງເຊັ່ນເຊາ ທີ່ດອນ ທີ່ໂຄກ ທີ່ລຸ່ມ ທຳໃຫ້ການທຳເຄຊັຕຣມີລັກຊະນະທີ່ແຕກຕ່າງກັນໄປຕາມພື້ນທີ່ ແລະດັ່ງແມ້ວນນີ້ພື້ນທີ່ທຳກິນຈະເປີ່ຍນແປລັງ

ไปและมีการใช้สารเคมีเยอะขึ้น จากการสำรวจชุมชนในปีเริ่มต้นโครงการ ปี 2552 เมื่อเริ่มต้นโครงการ ชาวเนงมุดจ่ายเงินเพื่อซื้อสารเคมี ซึ่งได้แก่ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า เป็นจำนวน 26,057,346 บาท และเมื่อสิ้นสุดโครงการปี 2555 ตัวเลขการใช้สารเคมีเพิ่มสูงขึ้นเป็น 56,869,425 บาท ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว ในขณะที่โครงการฯ ได้มีความพยายามที่จะรณรงค์การลดละเลิกการใช้สารเคมี ซึ่งเป็นครอบครัวต้นแบบ 55 ราย มีกลุ่มสมัครใจที่จะลดการใช้สารเคมีในแปลงปลูกอ้อยปลูกมัน รวมทั้งการทำเกษตรอีก 303 ครอบครัว แต่เมื่อเทียบกับปริมาณครัวเรือนทั้งหมดที่มีถึง 3,183 ครัวเรือน จึงเป็นแค่ 11.25% การเพิ่มขึ้นของตัวเลขการใช้สารเคมี ชุมชนอธิบายว่า แรงจูงใจด้านราคาของพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย ที่โรงงานมีมาตรการลดแจกแถมเพิ่มขึ้น ทำให้คนส่วนใหญ่หันไปปลูกเพิ่มขึ้น และนั่นหมายถึงการใช้สารเคมีตามไปด้วย ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่ศักยภาพของพื้นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ต้องปนเปื้อนไปด้วยสารเคมี แต่อย่างไรก็ตาม การเริ่มต้นของคน เล็กๆกลุ่มนี้จะพลังที่ยิ่งใหญ่ในวันข้างหน้า

ศักยภาพที่สอง องค์ความรู้ของคนเนงมุด คนเนงมุดมีรากเหง้าที่หลากหลาย ทางวัฒนธรรมการกินการอยู่ ประสบการณ์เดิม การมีญาติพี่น้องอยู่ในพื้นที่เก่าและยังมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่มีประโยชน์ เพราะนอกจากได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำและช่องทางการทำมาหากินยังมีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืชกัน เช่น แม่พอนธรรมเจริญ (แม่สี) บ้านสระทองที่ได้ข้าวเหนียวมาจากพี่น้องที่

จังหวัดมหาสารคาม หลายครอบครัวที่มีญาติพี่น้องอยู่ที่ตำบลท่อม อำเภอบรบือเป็นตำบลที่มีการทำนาอินทรีย์ มีประสบการณ์การ รักษาป่าชุมชนและการทำตลาดนัดสีเขียว

ศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครอบครัวต้นแบบของ การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน ทำอ้อยอินทรีย์ มันอินทรีย์ จำนวนขณะนี้มีประมาณไม่น้อยกว่า 50 ราย เกือบทุกคนมีชุดองค์ ความรู้ที่เป็นประสบการณ์จากการทำ โดยเฉพาะด้านเทคนิควิธีการ ปลูกพืชชนิดต่างๆ ที่สร้างรายได้ เช่น การปลูกมะละกอ หน่อไม้ฝรั่ง พืชผักสวนครัว พืชเถา หัวไชเท้า การทำอ้อยอินทรีย์ มันสำปะหลัง อินทรีย์ การทำนาอินทรีย์ การใช้ประโยชน์จากการทำปุ๋ยพืชสดโดย เฉพาะการใช้ถั่วเขียวกับถั่วพราง การปลูกหญ้าแฝก การผลิตปุ๋ยที่ใช้ วัสดุในพื้นที่เป็นหลักในรูปแบบต่างๆ เทคนิคการใช้ที่จะได้ประโยชน์ สูงสุด เทคนิคการขยายพันธุ์พืช ตระกูลถั่ว การเลี้ยงสัตว์ เช่น การ เลี้ยงปลาในพื้นที่ขนาดเล็ก การเลี้ยงหมูหลุม การเลี้ยงสัตว์ปีกเพื่อ สร้างรายได้ การบริหารจัดการแปลงนา พืชผักสวนครัวเพื่อนำไปสู่ การอนุรักษ์ดิน น้ำ การป้องกันโรคและแมลง วัชพืช การใช้สาร สมุนไพรและน้ำส้มควันไม้ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช การดูแล รักษาสัตว์เลี้ยง ฯลฯ การนำผลผลิตในแปลงมาแปรรูปและสร้างราย ได้ นำถ่าน ชี้เข้าไปเป็นส่วนผสมของปุ๋ย การผลิตแก๊สชีวภาพทำให้ ได้ปุ๋ยพร้อมใช้ได้เร็วขึ้น การทำน้ำหมัก ปุ๋ยหมักชีวภาพเป็นการช่วย ขจัดขยะและป้องกันการกระจายของโรค ล้วนเป็นความหลากหลายขององค์ความรู้ที่มีในพื้นที่

การส่งเสริมให้คนแฉงมุดทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างควม
มั่นคงด้านอาหาร จึงเป็นศักยภาพที่เป็นไปได้ ที่สำคัญ การมี “ตลาด
นัดสีเขียว” ได้สร้างความตื่นตัวและเกาะเกี่ยวสมาชิกเกษตรอินทรีย์
ได้เป็นรูปธรรมมากที่สุด สมาชิกหลายคนไม่เคยออกมาขายสินค้า
นอกชุมชนบอกว่าได้มีโอกาสฝึกขายสินค้าเก่งขึ้น ได้สังเกตเทคนิค
การขายและผลผลิตของเพื่อนสมาชิก และแม่ค้าตลาดนัดที่อยู่ติด
กัน เห็นความต้องการของผู้บริโภค “มีความสุขที่ได้มาเจอหมู่ สนุก
“ นำไปสู่การคิดและวางแผนการผลิต

ดังนั้นก้าวต่อไปของแฉงมุด หน่วยงานต่างๆที่ลงไปหนุน
เสริม จึงควรเป็นการหนุนช่วยขบวนกรสร้างความเข้มแข็งใน
ขบวนกรทำงานเป็นกลุ่ม พัฒนาการการจัดการผลผลิตและการ
ทำตลาดที่จะส่งผลต่อการขยายพื้นที่และขยายสมาชิก ส่งเสริมการ
ทำกรศึกษาวิจัยเพื่อนำไปใช้ในการจัดทำแผนการผลิตและการ
ตลาด ต่อไป

เริ่มต้นที่ตนเอง

สุวิรัตน์ ไม่น้อย

คณะกรรมการตลาดนัดสี่ข้าว

ผมมองว่าชาวบ้านและเกษตรกรส่วนใหญ่ ปล่อยตัวตาม กระแสนิยมเกินไป จนทำให้เกิดปัญหาหนี้สินและความยากจนตาม มางบประมาณที่รัฐบาลสนับสนุนในทุกๆ ปีก็นำไปพัฒนาไม่ถูกทาง เพราะว่าไม่รู้ว่ามีปัญหาที่แท้จริงของเกษตรกรคืออะไร กลายเป็นว่า แก้ปัญหาไม่ถูกจุด

ถ้าเรายังปล่อยให้ระบบทุนนิยมและวัฏจักรการบริโภคนิยม ครอบงำอยู่อย่างนี้โดยไม่ยอมปรับเปลี่ยนแนวคิด อนาคตข้างหน้า จะยิ่งลำบาก แล้วลูกหลานจะอยู่กันอย่างไร เราต้องเริ่มต้นที่ตนเอง ก่อน

เราต้องตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเข้ามาร่วมแก้ไข ปัญหาในชุมชนของเรา เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ที่ศรัทธาในการทำเกษตร แบบพอเพียง และพร้อมที่จะเรียนรู้ในการใช้ชีวิตกับธรรมชาติอย่าง ยั่งยืน จนสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะสิ้นสุด โครงการ ผมเชื่อว่ากลุ่มเล็กๆ กลุ่มนี้ จะยั่งยืนหยัดในแนวทางของ พอหลวงต่อไป

หญิงแกร่ง แห่งบ้านโคกเบง

บรรลุ แถวถีน

“ปลูกของกินใส่แค่ปุ๋ยคอก มันก็งามแล้ว จะเอาปุ๋ยเคมีมาใส่ให้มันเปลืองทำไม”

บรรลุ แถวถีน อายุ 67 ปี บ้านเกิดอยู่วาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม แต่มาเติบโตอยู่ที่แคนดง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ และแต่งงานสร้างครอบครัว ทำเกษตรปลูกผักขาย ก่อนจะออกมาแสวงหาที่ทำกินแห่งใหม่ เนื่องจากที่อยู่เดิมนั้นคับแคบแล้ว

บ้านโคกเบง ตำบลนางมุด อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ จึงเป็นที่หมายใหม่ ซึ่งคุณยายได้ทราบข่าวจากญาติที่ย้ายมาอยู่ก่อนหน้า ว่าที่นี่ยังมีที่ทางให้สามารถจับจองทำกินได้ จึงตัดสินใจย้ายตามญาติมาทั้งครอบครัว พร้อมกับขนวัวควายมาเป็นแรงงาน 20 ตัวและทุนรอนอีก 200,000 บาท เพื่อมาซื้อที่ดิน 100 ไร่

“มาอยู่เริ่มแรกก็ลำบากมาก ทำทุกอย่างตั้งแต่การทำนา ปลูกถั่วลิสง ถั่วฝักยาว แตงกวา และปลูกปอ ซึ่งเคยทำได้เป็นหมื่น กิโลกรัม แต่ตอนนั้นราคากิโลกรัมละสิบลี (2.50 บาท) ขายได้ประมาณ 25,000 บาท มาอยู่ได้ไม่นานสามีก็ประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์เสียชีวิต จึงต้องรับภาระหนักในการเลี้ยงดูลูกๆ ทั้ง 4 คน”

ก่อนสมัครเข้าร่วมเป็นครอบครัวต้นแบบของโครงการ คุณยายปลูกพืชผักขายเล็กๆน้อยๆบริเวณรอบบ้าน ส่งขายให้กับรถขายกับข้าวและร้านค้าในชุมชน 2-3 ราย มีรายได้เฉลี่ยครั้งละ 150-200 บาท

“ตลาดนัดสีเขียว ทำให้เรามีรายได้เพิ่ม แต่แต่ละครั้งขายได้ประมาณ 400-700 บาท หรือเฉลี่ยเดือนละ 4,400 บาท ทำให้ยายสนุกและขยันปลูกผักสวนครัว ขายไม่หมดก็ไม่เป็นไร ถ้าเหลือก็แบ่งกันไปกิน เพราะว่าเราไม่ได้ซื้อของใครมาขาย มาแล้วสบายใจ มีเพื่อนพูดจาหยอกล้อกันไป มีความสุขได้ละ ไม่มากก็คิดถึง”

ปัจจุบันคุณยายอาศัยอยู่กับพี่รุ่ง ลูกสาวคนที่ 3 สำหรับการจัดการแปลงผลิตของครอบครัวนี้จะมีการหนุนช่วยกันทั้งครอบครัว โดยคุณยายจะดูแลเพาะปลูกในบริเวณรอบบ้าน ส่วนลูกสาวจะดูแลเรือสวนไร่นา ซึ่งได้ปลูกกล้วย หนูน มะม่วง มะละกอและพืชผักอื่นอีกหลากหลายชนิด พอถึงเวลาขายของที่ตลาดนัดสีเขียว ลูกสาวจะทำหน้าที่ในการรับส่งคุณยายและมาขายที่ตลาดทุกครั้ง ตลาดแห่งนี้จึงเป็นช่องทางสร้างรายได้หลักของครอบครัว

“แม่เป็นคนขยันมาก ปลูกพืชสารพัด ทำให้ตนเองผูกพันกับการทำเกษตรมาตั้งแต่เด็กๆ ตื่นเช้ามาก็เห็นแม่เข้าสวนแล้ว ที่บ้านเราปลูกกินเองทุกอย่าง สุขภาพคนในบ้านก็แข็งแรงไม่เคยมีใครเข้าโรงพยาบาลเพราะเป็นโรคประจำตัวเลย ตอนนี้อาชีพดีที่มีตลาดนัดสีเขียวและเราก็มุ่งใจมากที่ได้ผลิตสินค้าคุณภาพให้ผู้บริโภคได้กินด้วย” พี่รุ่งกล่าวเสริม

ครอบครัวอินทรีย์ วิถีพอเพียง

ปรีชา คงแก่ง

ครั้งหนึ่งเคยทดลองฉีดยาฆ่าแมลงต้นมะเขือปรากฏว่าเป็น
ไข้เข้าโรงพยาบาล ต้องขายข้าวเปลือกเป็นค่ารักษาไป 20 กระสอบ
จึงเลิกใช้อย่างถาวรและหันมาทำเกษตรอินทรีย์เรื่อยมาจนถึง
ปัจจุบัน

ปรีชา คงแก่ง เกษตรกรบ้านโคกสง่า ตำบลแวงมุด อำเภอ
กาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ อายุ 54 ปี เป็นผู้ที่ชอบทดลองเรียนรู้อยู่
เสมอ ทำให้มีประสบการณ์ความรู้จากการทำเกษตรหลายเรื่อง เช่น
การปลูกหัวไชเท้า แตงโม ฟักทอง ฟักแฟง แตงกวา การเลี้ยงหมู
กระโดน ไก่ ปลา หรือแม้กระทั่งการทำปุ๋ยหมักและการทำอาหาร
สัตว์ใช้เอง

พอปรีชา เล่าว่าโดยส่วนตัวเป็นคนที่ไม่ถูกกับสารพิษเคมี
เอาซะเลย “ครั้งหนึ่งเคยทดลองฉีดยาฆ่าแมลงต้นมะเขือปรากฏว่า
เป็นไข้เข้าโรงพยาบาล ต้องขายข้าวเปลือกเป็นค่ารักษาไป 20

กระสอบ ส่วนลูกๆ ก็แพะเช่นกันเพียงได้กลิ่นก็มีอาการแล้ว จึงเลิกใช้อย่างถาวรและหันมาทำเกษตรอินทรีย์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน” กลายเป็นครอบครัวอินทรีย์ที่ผลิตและบริโภคอาหารอินทรีย์ทั้งครอบครัวไปโดยปริยาย

ด้วยบุคลิกที่ชอบทดลองเรียนรู้ตลอดเวลาและชอบจำแต่ไม่ชอบจด เวลามีโอกาสได้ไปศึกษาดูงานผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตร พ่อปรีชามักจะนำความรู้มาต่อยอดความคิดและลงมือปฏิบัติเสมอ

“คนอื่นเวลาไปดูมักจะบ่นว่าจะทำตามเขาได้อย่างไร? เขามีเงิน มีพื้นที่ตั้งเยอะ แต่พ่อจะจำเฉพาะแก่นสำคัญมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับเรามากกว่าแล้วก็ทดลองทำเลย เมื่อก่อนจะคิดเองทำเอง แต่พอมีโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติตำบลนางมุดฯ นี้เข้ามาทำให้ความคิดเป็นระบบมากขึ้น

ก่อนเข้าร่วมโครงการ ผลผลิตจากสวนแห่งนี้พ่อปรีชาจะเป็นคนลำเลียงไปขายที่ตลาดอำเภอปราสาท ระยะทางรวม 58 กิโลเมตรหรือติดต่อแม่ค้าล่วงหน้าแล้วเก็บผลผลิตฝากไปกับรถโดยสารประจำทาง แต่พอโครงการได้เปิดตลาดนัดสีเขียวตำบลนางมุด แม่เตี้ยผู้เป็นภรรยาจะเป็นคนไปนั่งขายแทน ส่วนพ่อปรีชาก็ดูแลในภาคการผลิต

“ตอนแรกไม่กล้าไปขายหรอก...อาย จะเก็บพีชผักฝักที่ป๋อยไปขาย อยู่มาวันหนึ่งป๋อยบอกให้เก็บและแม่ก็เก็บเยอะมาก แต่แล้วป๋อยก็ไม่มารับเพราะอยากให้เรากล้าไปขายเอง จึงจำเป็น

ต้องไป พ่อไปถึงที่ปอยและสมาชิกคนอื่นมาช่วยขายเยอะเยอะไปหมด รู้สึกสนุกมาก ตั้งแต่บัดนั้นก็ไปขายด้วยตนเองทุกครั้ง”

“แต่พ่อไม่อยากให้แม่ไปขายหรอก กลัวแม่จะโทษว่าพ่อปลูกไม่ทันขาย เพราะเขาขายของไม่เป็น พักแพงลูกบ่อเริ่มขายไปได้ยังไงลูกละ 5 บาท แม่ค้าตลาดคลองถมเหมาเอาไปขายต่อหมดเลย” พ่อปรีชากล่าวเสริมพร้อมหัวเราะชอบใจ

สำหรับครอบครัวนี้ไม่มีมติของการหนุนช่วยกันทั้งครอบครัว และใช้กิจกรรมในแปลงเกษตรฝึกลูกๆ แม่เพียงบอกว่าเป็นคนโศกคดียี่ลูกๆ รักดีทุกคน อย่างกรณีลูกชายที่อยู่ในช่วงเข้าสู่วัยรุ่นก็ชอบอยู่บ้านมากกว่าออกไปเตร็ดเตร่ที่ไหน ถ้ามีเวลาก็มักจะมาช่วยในแปลงเสมอ

สำหรับการจัดการรายได้ของครอบครัวหลังจากที่ขายแต่ละสัปดาห์ ยอดขายในวันจันทร์จะหยอดกระปุกออมสินเก็บไว้

ให้ลูกทั้ง 3 คนๆละ 20 บาท ที่เหลือก็ใช้จ่ายในครอบครัว ส่วนยอด
ขายวันพฤหัสบดีจะสำรองไว้สำหรับลูกสาวที่เรียนระดับ
มหาวิทยาลัย ส่วนเทคนิคการสร้างแรงจูงใจให้ลูกไปช่วยในแปลง
เกษตรก็ทำง่ายๆ ถ้าลูกคนไหนปลูกอะไร เวลาเก็บผลผลิตไปขายก็
จะหยอดดอมสินเก็บไว้ให้ทั้งหมดเลย มีอยู่ครั้งหนึ่งเคยสะสมไว้ให้
ลูกชายคนเล็กได้ถึง 20,000 บาท แต่เวลาคนในครอบครัวไม่สบาย
ก็ได้หยิบยืมออกมาใช้ก่อนแล้วค่อยสะสมคืนเข้าไปใหม่ ช่วงวันหยุด
เสาร์อาทิตย์ลูกๆ จะมาปลูกขิง ข่า ตะไคร้ แล้วแม่ก็จะเป็นคนเก็บ
ไปขาย จากการขายที่ตลาดนัดสี่แยกทุกวันนี้มีเงินหมุนเวียนใช้จ่าย
ในครอบครัวตั้งแต่ 800-2,000 บาทต่อครั้ง หรือ 1,600-4,000 ต่อ
สัปดาห์ หรือ 6,400-16,000 บาทต่อเดือน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณ
สินค้าที่นำมาขายด้วย

๒ ปี ปลดหนี้ครึ่งแสน

พอน ธรรมเจริญ

“2 ปีกับการมาขายของที่ตลาดนัดสี่เขี้ยวทำให้เรามีเงินเก็บไปปลดหนี้ ธกส.จำนวน 100,000 บาทและมีเก็บในบัญชีอีก 100,000 บาท เพราะรายรับที่ได้ทุกสัปดาห์นอกจากหักค่าน้ำมันรถเอาของมาขายที่ตลาดแล้วก็ไม่ค่อยได้ใช้จ่ายอะไรมากนัก”

นางพอน ธรรมเจริญ หรือแม่ศรี ชาวบ้านสระทอง ในวัย 48 ปี พื้นเพเป็นคนอำเภอโพธาราม จังหวัดร้อยเอ็ด แต่งงานมีครอบครัวก่อนที่จะย้ายตามป่ามาซื้อที่ดินอยู่ที่บ้านสระทองจำนวน 15 ไร่ในราคา 40,000 บาท ตั้งแต่ปี 2527 โดยยึดอาชีพหลักคือการทำนามาโดยตลอด

“แต่ก่อนทำนา 15 ไร่ต้องใช้ปุ๋ยเคมีเป็น 10 กระสอบ นอกจากหนี้สินจากการทำเกษตรแล้วยังมีหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เนื่องจากว่าน้องสาวขอให้กู้ยืมเงินให้จำนวน 100,000 บาท แต่พอได้เงินเท่านั้นแหละ 10

ปีผ่านไปก็ยังติดต่อไม่ได้ ป่าก็เลยต้องแบกรับภาระหนี้สินแทนน้องสาวทั้งหมด กู้ธนาคารมาแล้วก็นำไปจ่ายค่านวนเวียนอยู่แบบนี้เป็น 10 ปี ซึ่งยังมองไม่เห็นหนทางที่จะปลดหนี้ได้เลย”

พอโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฯ นี้เข้ามา ป้าศรีจึงสมัครเข้าร่วมเป็นครอบครัวต้นแบบ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องมีพื้นที่ทดลองทำเกษตรอินทรีย์ในแปลงของตนเองต่อเนื่อง 3 ปี ซึ่งป้าศรีก็มุ่งมั่นปลุกพืชผักรอบบ้านรวมทั้งลดต้นทุนในการผลิตโดยการทำปุ๋ยหมักใช้เอง ปุ๋ยพืชสดจากถั่วพรางที่ปลูกทันทีหลังฤดูการเก็บเกี่ยวทำให้ประหยัดรายจ่ายได้มากที่สุดทีเดียว

สินค้าที่นำมาขายตลาดนัดสีเขียว ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตในสวนของตนเองและก็หาเพิ่มตามธรรมชาติ เช่น ผักบุ้ง หอยขม หอยเชอรี่ หรือการแปรรูปอาหารประเภทต่างๆ เฉพาะหอยเชอรี่ก็สร้างรายได้ 700-800 บาท รวมกับสินค้าอื่นๆ ด้วยในแต่ละนัดมีรายได้ประมาณ 1,500-4,000 บาท เพราะสินค้าส่วนใหญ่ไม่ซ้ำกับสมาชิกรายอื่น จึงเป็นที่ต้องการของกลุ่มผู้บริโภคจำนวนมาก

“เมื่อก่อนจะปลูกผักกินเองเล็กๆ น้อยๆ ไม่เคยได้ขายเพราะไม่รู้ว่าจะไปขายที่ไหน? แต่พอมีตลาดนัดสีเขียวจึงได้นำของมาวางขายที่นี้ ช่วงแรกรู้สึกอายมากที่ต้องมานั่งขายของ แต่สิ่งที่สร้างความมั่นใจให้เราก็คือขายแล้วได้เงินทำให้ขยันปลูก ขยันหาของตามธรรมชาติมาขาย 2 ปีกับการมาขายของที่ตลาดแห่งนี้ทำให้เรามีเงินเก็บไปปลดหนี้ 8คส.จำนวน 100,000 บาทและมีเก็บในบัญชีอีก 100,000 บาท เพราะรายรับที่ได้ทุกสัปดาห์นอกจากหักค่าน้ำมัน

รถเอาของมาขายที่ตลาดแล้วก็ไม่ค่อยได้ใช้จ่ายอะไรมากนัก”

สุดท้ายป้าศรีบอกว่า การที่จะลด ละ เลิกใช้สารเคมีได้นั้น สำคัญอยู่ที่การเริ่มลงมือทำในแปลงของตนเองเป็นอันดับแรก ไปเอาของคนอื่นมาขายก็ไม่มั่นใจเท่ากับเราทำเองและย้ำว่าปุ๋ยอินทรีย์สามารถทดแทนปุ๋ยเคมีได้อย่างแน่นอน

ปะทะก่อสร้างชีวิต

สมภาร โพธิ์ศรี

“ชีวิตกับการทำเกษตรตอนนี้ถือว่าสุดยอดแล้ว มีอยู่มีกิน
ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นพืชผัก ปลา ไก่ ไม่ต้องซื้อเขากินเลย”

สมภาร โพธิ์ศรี ชาวบ้านประดู่ อายุ 42 ปี โดยพื้นเพเป็นคนอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ก่อนที่จะแต่งงานย้ายครอบครัวมาอยู่ที่บ้านประดู่และยึดอาชีพปลูกมะละกอขายสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวอย่างงดงาม

ชีวิตของการเริ่มต้นปลูกมะละกอก็เนื่องจากสามีได้เคยไปรับจ้างปลูกและดูแลสวนมะละกออยู่หลายปี พอกลับมาอยู่บ้านจึงใช้ประสบการณ์ที่มีมาเช่าที่ดิน 2 ไร่ๆละ 500 บาทปลูกมะละกอขาย ช่วงนั้นราคาหน้าสวนกิโลกรัมละ 4.50 บาท ได้เงินทั้งสิ้น 90,000 บาท และรายได้เริ่มดีขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถเก็บเงินซื้อที่ดินเพิ่มอีก 10 ไร่ ปัจจุบันมีที่ดินอยู่ 23 ไร่ แบ่งเป็นบริเวณปลูกบ้าน 3 ไร่ ที่นา 10 ไร่และปลูกมะละกออีก 10 ไร่ ลำสุตรราคามะละกอหน้าสวนอยู่ที่ กิโลกรัมละ 12 บาท สร้างรายได้เป็นเงินกว่า 200,000 บาท

สำหรับอายุการเก็บเกี่ยวมะละกออยู่ประมาณ 6 เดือน มะละกอหนึ่งต้นจะมีทั้งลูกป้อมและลูกยาว ดังนั้นเราต้องคัดเลือก ดอกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและราคาดี ซึ่งวิธีคัดเลือกกว่าดอก ไหนเป็นลูกป้อมหรือลูกยาวก็ดูว่า ถ้าลักษณะดอกคล้ายดอกบัวแสดง ว่าเป็นมะละกอลูกป้อมจะขายไม่ได้ราคา แต่ถ้าดอกคล้ายไม้ขีดไฟ แสดงว่าเป็นมะละกอลูกยาวซึ่งขายได้ราคาดีมาก

“ก่อนเข้าร่วมโครงการรายได้หลักจะมาจากสวนมะละกอ เท่านั้น ถือว่าเป็นพืชที่ช่วยสร้างชีวิตครอบครัวให้กินที่อยู่ดี ส่วนพืช ผักอื่นๆก็ขายตามหมู่บ้านเล็กๆน้อยๆ แต่หลังจากเข้าร่วมโครงการ ทำให้มีรายได้จากการจำหน่ายพืชผักเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย ในบาง สัปดาห์ที่มีปลามาขายก็จะมีรายได้สูงถึง 3,000-4,000 บาททีเดียว จึงได้ปรับที่ดินบริเวณบ้านจำนวน 3 ไร่ สำหรับการทำเกษตรปลอด สารพิษสารเคมี ปลูกทุกอย่างที่กินเพื่อนำผลผลิตมาจำหน่ายที่ตลาด นัดสี่เขียว เช่น กัลย โหระพา มะเขือ พริก กระเพรา เลี้ยงปลาตุก ปลานิล ชีวิตกับการทำเกษตรตอนนี้ถือว่าสุด ยอดแล้ว มีอยู่มีกินทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นพืชผัก ปลา ไก่ ไม่ต้องซื้อเขากินเลย” พี่สมภารกล่าว

เมื่อถามว่าได้อะไรจากการเข้าร่วม โครงการ พี่สมภารก็ตอบทันทีด้วยรอยยิ้มว่า ได้รู้จักเพื่อนต่างบ้านและทำให้เรามีสังคมที่ กว้างขึ้น

จากไร่อ้อย... สู่ป่าครอบครัว

เดียม พินองรัมย์

“ความคิดเดิมๆ ของเราคือเวลาจะเพาะปลูกอะไร โดยเฉพาะการปลูกอ้อย จะต้องตัดต้นไม้ออกหมดเลย เพราะคิดว่ามันเกะกะ เป็นร่มเงาแล้วจะทำให้พืชที่ปลูกไม่ได้ผล แต่พอโครงการชวนไปศึกษาดูงานสวนเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงกระตุ้นความคิดว่าสิ่งที่เราคิดมานั้นไม่ถูกต้อง ตอนนั้นรู้สึกหงุดหงิดและเห็นคุณค่าโดยจะทิ้งที่ดินว่างเปล่าไว้สัก 2 ไร่เพื่อทำเป็นป่าครอบครัวและเอาพันธุ์ไม้ที่หายากมาปลูกเสริมเพื่อใช้สอยในครอบครัวและเก็บไว้ให้ลูกหลาน”

เดียม พินองรัมย์ อายุ 50 ปี ครอบครัวต้นแบบบ้านคลองน้ำซบ บ้านเกิดเป็นคนอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้เล่าความหลังอย่างซอกซำว่า ในสมัยที่ยังหนุ่มแน่นได้ออกไปทำงานที่กรุงเทพฯ ตลอด เพิ่งกลับมาอยู่บ้านเมื่อปี 2540 นี้เองและได้มาลงทุนปลูกอ้อยจำนวน 13 ไร่ ในปีแรกโรงงานให้สินเชื่อทั้งปุ๋ยทั้งต้นพันธุ์ ค่าใช้จ่ายจากการลงทุนครั้งแรกจำนวน 80,000 บาท ถึงเวลาเก็บเกี่ยวได้ผลผลิตเพียง 25 ตันๆละ 600 บาท ปีที่ 2 เอาใหม่

ไปเช่าที่ดินปลูกอีก 9 ไร่ เงินลงทุนอีก 60,000 บาท เก็บเกี่ยวได้ทั้งหมด 50 ตัน ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการปลดหนี้ ปีที่ 3 ไร่ถอนต้นต่อแล้วปลูกใหม่ในพื้นที่ 13 ไร่ แต่ต้องใช้ปุ๋ยเคมีขนาดหนักจึงทำให้ได้ผลผลิตถึง 150 ตัน คราวนี้ถึงได้ชำระหนี้กับทางโรงงานหมดและมีเงินเหลืออีกประมาณ 20,000 บาท เมื่อคิดดูแล้วไม่ได้อะไรจึงเลิกปลูกตั้งแต่บัดนั้น

หน่อไม้ฝรั่ง ทางเลือกใหม่

ด้วยความเป็นคนที่ชอบหาข้อมูลและอ่านหนังสือเกี่ยวกับการทำเกษตร จึงทำให้ได้รู้จักกับหน่อไม้ฝรั่ง ตอนแรกไม่รู้จะไปซื้อหาต้นพันธุ์ที่ไหน ประจวบเหมาะก็น้องสาวภรรยาไปทำงานที่สวนปลูกหน่อไม้ฝรั่งพอดี จึงได้นำเมล็ดมาทดลองปลูกและขายได้ราคาดีมาก ช่วงปลูกใหม่ๆขายในหมู่บ้านกิโลกรัมละ 25 บาท วันหนึ่งเก็บได้ 4-5 กิโลกรัม ต่อมาได้เพิ่มพื้นที่ปลูกเป็น 2 งานเก็บได้วันละ 10-12 กิโลกรัมๆละ 40 บาท มีรายได้ประมาณ 480 บาทต่อวัน

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ช่วงแรกๆยังไม่กล้าเข้าร่วมโครงการเนื่องจากว่าตนเองยังไม่พร้อมหลายอย่าง ปีที่ 2 จึงตัดสินใจเข้าร่วมโครงการและคิดว่าตนเองตัดสินใจไม่ผิดโดยเฉพาะได้รับความรู้เรื่องการจัดการป่า

“ความคิดดีๆ ของเราคือเวลาจะเพาะปลูกอะไร โดยเฉพาะการปลูกอ้อย จะต้องตัดต้นไม้ออกหมดเลย เพราะคิดว่ามัน

กะกะ เป็นรุ่มเงาแล้วจะทำให้พืชที่ปลูกไม่ได้ผล แต่พอโครงการชวนไปศึกษาดูงานสวนเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงกระตุกความคิดว่าสิ่งที่เราคิดมานั้นไม่ถูกต้อง ตอนนี้รู้สึกหวงแหนและเห็นคุณค่าโดยจะทิ้งที่ดินว่างเปล่าไว้สัก 2 ไร่เพื่อทำเป็นป่าครอบครัวและเอาพันธุ์ไม้ที่หายากมาปลูกเสริมเพื่อใช้สอยในครอบครัวและเก็บไว้ให้ลูกหลาน”

ส่วนในอนาคตพ่อเดียมบอกว่าอยากจะปลูกพืชบริเวณบ้าน 1 ไร่ให้หลากหลายกว่านี้ รวมทั้งเพาะเห็ด เลี้ยงกบ เลี้ยงปลาในบ่อพลาสติกเพิ่มเติม ซึ่งตอนนี้มีแล้วจำนวน 4 บ่อเลี้ยงปลาได้ 5,000 ตัว ส่วนการจำหน่ายผลผลิต พ่อเดียมจะเป็นคนเก็บเองเพราะรู้ว่าพืชแต่ละชนิดควรเก็บอย่างไร? อย่างเช่นชะอม ถ้าเก็บให้เหลือใบแก่มันจะออกยอดซ้ำ เพราะมันแต่นำสารอาหารไปเลี้ยงใบให้แก่ก่อน ดังนั้นเมื่อตัดชะอมแล้วควรตัดใบแก่ออกด้วยเพื่อให้แทงยอดใหม่เร็วขึ้น เมื่อผลผลิตพร้อมแล้วก็ส่งต่อให้ภรรยาที่นั่งขายที่ตลาดนัดสีเขี้ยว แต่ละนัดมีรายได้ตั้งแต่ 300-1,000 บาท หรือประมาณ 8,000 บาทต่อเดือน

บันล่ำปะหลั่งอับกรีย 1 ไร่

วิชัย อัจยิงยงค์

“ไม่มีอะไรยั่งยืนเท่ากับการทำเกษตรอีกแล้ว ถ้าเราไม่มีแรง
มันก็ยังดูแล ช่วยเหลือเราได้”

วิชัย อัจยิงยงค์ หรือพี่อุ้น อายุ 37 ปี ครอบครัวต้นแบบ
บ้านนางมุด ด้านการจัดการที่ดิน 30 ตารางวาให้เกิดประโยชน์
สูงสุดโดยการปลูกพืชผักอายุสั้นยาวคละเคล้ากันไปกว่า 50 ชนิด
และเน้นพืชผักที่กินประจำ เริ่มต้นจากกล้วย ไข่ ตะไคร้ ฝรั่ง ส่วน
พืชอายุสั้นจัดมุมปลูกไว้ตรงกลาง นอกจากนั้นยังมีมุมสมุนไพร เลี้ยง
กบ เลี้ยงปลาอีกด้วย

พี่อุ้นเล่าว่าเดิมทีมีอาชีพรับเหมาก่อสร้างทั่วไป ด้วยภาระกิจ
งานที่ต้องเร่งรีบ เรื่องอาหารการกินจึงไม่ค่อยพิถีพิถันนัก ส่วนใหญ่
ก็จะซื้อสำเร็จ โรคเบาหวานจึงถามหา ทำให้ต้องระมัดระวังเรื่อง
อาหารการกินมากขึ้น เมื่อทราบข่าวว่าโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฯ รับสมัครสมาชิกครอบครัว

ต้นแบบจึงรีบสมัครเข้าร่วมอย่างไม่รีรอ

“ตอนนี้มั่นใจว่าเดินถูกทางแล้ว มีพืชผักปลอดสารพิษกินเอง มีสมุนไพร ห้องอบสมุนไพรทำให้สุขภาพแข็งแรงขึ้น เบาหวานก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่คนในชุมชนเขาคิดว่ามันลำบากยุ่งยาก ผักราคา 5 บาท 10 บาทซื้อกินก็ได้ แต่การปลูกทีละนิดทีละหน่อยเป็นการฝึกจิตใจไม่ให้ฟุ้งเฟ้อด้วย”

นอกจากการปลูกผักกินเองแล้ว พี่อู่ยังได้ทดลองปลูกมันสำปะหลังอินทรีย์พื้นที่ 1 ไร่ โดยทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพใช้เอง

“สูตรน้ำหมักได้จากการคิดค้นทำและทดลองใช้เอง โดยใช้ส่วนผสมกล้วยน้ำว้าสุก ฟักทองสุก มะละกอสุก กากน้ำตาล หมักพร้อมด้วยเปลือกนนทรีซึ่งมีกรดฝาดน่าจะมีสารบำรุงลำต้นได้ดี ผสมหัวไชเท้าเพื่อช่วยบำรุงหัวมันให้มิน้ำหนักและใหญ่ขึ้น โดยฉีดน้ำหมักตั้งแต่มันสำปะหลังมีอายุ 2 เดือนขึ้นไปจนวันเก็บเกี่ยว จากการฉีดน้ำหมักเป็นประจำปรากฏว่าลำต้นมันสำปะหลังงามมากและหัวมันก็น้ำหนักดี คนที่เคยว่าติเราว่าทำแบบนี้จะได้กินเหรอ เสียเวลา แต่พอเห็นผลผลิตของเราเขาก็มาซื้อน้ำหมักเราไปฉีดเหมือนกัน นอกจากนั้นต้นพันธุ์ก็ขายได้ราคาดีเนื่องจากลำต้นมีความสมบูรณ์”

ส่วนอนาคตคิดว่างานรับเหมาก่อสร้างคงต้องลดน้อยลงและมาดูแลการเกษตรพื้นที่บริเวณบ้านให้มากขึ้นเพราะคิดว่า “ไม่มีอะไรยั่งยืนเท่าการทำเกษตรอีกแล้ว ถ้าเราไม่มีแรงมันก็ยิ่งดูแลช่วยเหลือเราได้” นอกจากนั้นยังสนใจที่จะนำมันสำปะหลังมาแปรรูป

อาหารสัตว์อีกด้วย ถ้าคิดจะเลี้ยงสัตว์ตอนนี้ก็ลำบากเพราะอาหารสัตว์แพงเหลือเกิน อนาคตอยากจะเลี้ยงไก่วง ตัวหนึ่งให้เนื้อได้ถึง 7-8 กิโลกรัม เมื่อเทียบกับไก่ทั่วไปให้เนื้อตัวละ 1-2 กิโลกรัมเท่านั้น

ส่วนเรื่องงานพัฒนาในอนาคต ต้องทำให้ชาวบ้านตระหนักในสารพิษสารเคมีให้มากขึ้น โดยการให้ความรู้เรื่องการตรวจสอบคุณภาพดินหรือปลูกพืชให้เหมาะกับสภาพดิน วิธีเพาะปลูกและการดูแลอย่างไรให้ได้ผล

น้ำอ้อยอับกรีย์ มีดีเบตตลอดปี

ฉลาม ภูมิมะนาว

ฉลาม ภูมิมะนาว เขยบ้านโคกเบง ตำบลแวงมุด จังหวัด สุรินทร์ ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนจังหวัดชัยภูมิ และด้วยบุคลิกที่เป็น คนขยัน มีอัธยาศัยดี มีความคล่องตัวสูง “หัวไวใจสู้” จึงได้รับคัดเลือกให้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ทำให้มีบทบาทภารกิจในชุมชนมากมาย

ส่วนคุณเข้มทอง ภรรยา อยู่บ้านเปิดร้านขายอาหารตามสั่ง ถ้าไม่มีภารกิจจำเป็นจริงๆ ก็ยากที่จะขยับตัวไปไหนเพราะว่าเป็นฐานที่สร้างรายได้ให้ครอบครัวได้มีอยู่มีกิน มีเงินส่งลูกเรียนหนังสือ ซึ่งแต่ละวันสามารถทำกำไรไม่น้อยกว่า 500 บาท

สำหรับการเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตำบลแวงมุดฯ ก็เนื่องจากว่าในช่วงแรกคนในหมู่บ้านไม่มีใครสมัครเข้าร่วมเป็นครอบครัวต้นแบบ เกรงจะไม่มีเวลา เพราะต้องไปปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง ทำไร่ ทำนา ทำสวนยาง ดังนั้นคุณฉลามจึงอาสาเข้ามา โดยในช่วงแรกโครงการได้ชวนไปร่วมประชุม ศึกษาดูงานบ่อหมักแก๊สชีวภาพ ฝึกปฏิบัติการ

เผาถ่านแบบถัง 200 ลิตร เมื่อเห็นประโยชน์จึงสั่งซื้อเตาเผาแบบถัง 200 ลิตร กลับไปใช้กับหม้อต้มกล้วยเดี่ยว เพราะมีเศษไม้ที่เหลือจาก ต้นยูคาลิปตัสเป็นจำนวนมาก เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อแก๊ส แอลพีจีได้อีกทางหนึ่งด้วย

ด้วยแนวคิดที่อยากจะปลูกและคั้นน้ำอ้อยอินทรีย์ขายใน ร้านอาหารตามสั่งของภรรยาอยู่แล้ว เมื่อโครงการสนับสนุน คุณฉลามจึงเริ่มลงมือปฏิบัติการโดยไม่รีรอ เดือนเมษายน 2552 ไปซื้อ พันธุ์อ้อยสุพรรณ 50 จากพ่อค้าหีบอ้อยมา 20 มัดๆ ละ 180 บาท (มัดหนึ่งมี 10 ลำ) และทำการปรับที่โดยกร่องปลูกบริเวณแปลงผักสวนครัว จำนวน 1 งาน โดยมีต้นทุนปลูกคือ ค่าพันธุ์อ้อย จำนวน 3,600 บาท ค่าไถ 400 ค่าจ้างแรงงาน 400 รวม 4,400 บาท และ ยอดสรุปจากการขายน้ำอ้อยในพื้นที่ 1 งานหลังจากหักต้นทุนแล้ว มีกำไรรวมทั้งสิ้น 15,000 บาท

ในปี 2554 เริ่มวางแผนการผลิตของตนเองมาเรื่อยๆ จนสามารถมีน้ำอ้อยขายได้ตลอดปี และสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

อย่างดงาม โดยเริ่มปลูกประมาณเดือนกุมภาพันธ์และเก็บเกี่ยวในเดือนตุลาคม เพื่อหีบนำอ้อยสดวางจำหน่ายที่ร้านอาหารของตนเอง 2 วันครั้งๆละ 20 ขวดๆละ 10 บาท หักต้นทุนขวดโบละ 1.50 บาท คงเหลือ 8.50 บาท หากผลิตได้ตลอด 365 วันหาร 2 เท่ากับ 182.5 วัน X 20 ขวด เท่ากับผลิตได้ 3,650 ขวด/ปี X 8.50 บาท สามารถสร้างรายได้เฉพาะขายในร้านอาหารจำนวน 36,500 บาท ต่อปี ซึ่งยังไม่รวมยอดสั่งซื้อจากภายนอกอีกประปราย ต่อมาปี 2554 ได้เช่าพื้นที่ปลูกเพิ่มอีก 1 ไร่ ในราคาเช่าปีละ 1,000 บาท โดยนำท่อนปลายจากอ้อยที่นำมาหีบน้ำแล้วไปเป็นต้นพันธุ์ปลูกต่อ ทำให้ประหยัดค่าพันธุ์ไปมากทีเดียว

บทสรุปตนเองกับการบริหารจัดการในแปลง

บทสรุปในเรื่องการบริหารจัดการกระบวนการผลิตน้ำอ้อย คุณฉลามบอกว่า ตอนนี้สามารถทำได้ไม่เกิน 1 ไร่ และต้องเป็นแปลงที่อยู่ติดกับบ้าน เพราะมีเวลาดูแล บำรุง จัดการวัชพืชได้ทั่วถึง ซึ่งโดยธรรมชาติของอ้อยในช่วงฤดูฝนน้ำจะไม่หวานเท่าที่ควร แต่จะให้ผลผลิตและคุณภาพน้ำอ้อยดีก็ต่อเมื่อมีอายุการเก็บเกี่ยวครบ 8 เดือน

โจทย์งานพัฒนาในอนาคต

สำหรับคุณฉลาม ตอนนี้ถือว่าสามารถบริหารจัดการได้ในระดับครัวเรือน แต่ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคของคนทั่วไป ดังนั้น

สมาชิกตลาดนัดสีเขียว อาจใช้วิธีการทำงานเป็นกลุ่มผู้ปลูกอ้อยอินทรีย์ คั้นน้ำอ้อยสดบริโภคกันในชุมชน หรืออาจทำเป็นน้ำเชื่อม น้ำตาล อ้อยเคี้ยว โดยเริ่มจากการวางแผนการผลิตคนละไม่เกิน 1 ไร่ เพื่อให้มีน้ำอ้อยหมุนเวียนต่อเนื่องตลอดทั้งปี ซึ่งต้องนำเสนอสรรพคุณทางยาให้ผู้บริโภคได้ทราบด้วย ว่าดีกว่าการดื่มน้ำหวานบรรจุขวดทั่วไป โดยสรรพคุณทางยา น้ำอ้อยมีรสหวานเย็น (หยิน) แก้อ่อนในกระหายน้ำ แก้ไอ ขับเสมหะ แก้อาเจียน ช่วยระบาย ขับปัสสาวะ แก้พิษเห็บเหมาสำหรับผู้ป่วยที่มีอาการคอแห้ง กระหายน้ำ ไข้สูง ปัสสาวะน้อยและเหลือง อุจจาระแข็ง อาเจียน เป็นต้น

ลูกหลาน สานต่อวิถีเกษตร

งาม เสาะพบดี

“เวลาเกิดสงครามโลกเขามีอาวุธในการต่อสู้กัน แต่ความ
จนนี่สิ! ไม่มีอาวุธอะไรจะต่อสู้เลย มีแต่สองมือของเรานี้แหละ ถ้า
ทำได้เราก็คงชนะแล้ว”

ประโยคข้างต้น ฟ่องาม เสาะพบดี เกษตรกรบ้านโคกพุง
อายุ 77 ปี จำได้ขึ้นใจเมื่อครั้งที่เกษตรกรอำเภอพาไปศึกษาดูงานที่
สวนพ้อมหาอยู่ สุนทรียและแปรความคิดนำมาปฏิบัติในแปลง
ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

“เริ่มต้นก็ดูว่าเรากินอะไรเป็นประจำ พริก มะเขือ มะนาว
กระเพรา โหระพา เราก็มปลูกไป แต่อะไรที่ทำไม่ได้ก็ซื้อเขาไป อย่าง
เช่นเกลือ ซื้อแต่สิ่งจำเป็นเท่านั้นและที่สำคัญต้องขยันปลูกด้วย
รับรองไม่อดไม่จมนแน่นอน” ฟ่องามกล่าว

เดิมที่ฟ่องามจะเป็นกำลังหลักในการเพาะปลูกพืชผักต่างๆ
ในพื้นที่บริเวณรอบบ้านและสวนตรงข้ามอีกประมาณ 3 ไร่ ส่วน
ภรรยาจะปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทอผ้า เลี้ยงวัว หรือทำปลาร้าขาย
ในช่วงน้ำหลากและปลูกผักเสริมบ้าง ของทุกอย่างจะขายในหมู่บ้าน

ทำให้มีรายได้ไว้ใช้สอยในครอบครัวเดือนละ 300-500 บาท ส่วนรายได้หลักจะมาจากการทำนาจำนวน 60 ไร่

นอกจากการเพาะปลูกพืชผักเพื่อให้คนในครอบครัวและผู้บริโภครู้สึกดีใจอย่างอุ่นใจแล้ว ยังคำนึงถึงความปลอดภัยของวัวอีก 4 ตัวอีกด้วย ฟ่องามบอกว่ายาฆ่าหญ้าไม่มีทางใช้ได้เด็ดขาด ถ้าขึ้นรกมากก็ให้วัว 4 ตัวนี้แหละจัดการ

ลูกหลาน สานต่อวิถีเกษตร

แม้ตอนนี้กำลังวังชาจะไม่เหมือนแต่ก่อน แต่โชคดีที่ลูกหลานมาช่วยทำต่อ พ่อกับแม่จะดูแลพืชผักบริเวณรอบบ้าน ปลูกพริก มะเขือ มะละกอ ข้าวโพด ถั่วฝักยาว ต้นหอม ตะไคร้ ใบมะกรูด ส่วนลูกชายจะดูแลเรื่องการไร่ทำนา ลูกสะใภ้ทำหน้าที่ลำเลียงของมาขายที่ตลาดสี่แยกทุกวันจันทร์และ วันพฤหัสบดี ซึ่งมีรายได้เพิ่มนัดละ 500-2,000 บาท และเวลาสมาชิกครอบครัวมีโอกาสไปเจอพันธุ์พืชแปลกๆ ที่ในสวนเราไม่มีก็มักจะนำมาปลูกเสริมทุกครั้ง เช่น มันออ่อน ที่สร้างรายได้อย่างงดงามทีเดียว ครอบครัวฟ่องามจึงมีมิติของการส่งต่อความมั่นคงทางอาหารให้แก่ลูกหลาน เพราะไม่ว่าจะไปทำงานที่ไหน สุดท้ายก็ต้องกลับบ้านอยู่ดี

ภาค 4

สวนพืชมรดก

ประสบการณ์ สร้างบทเรียน

กาลเวลาผ่านไป 3 ปี พวกเราทุกคนรู้สึกว่าการรวดเร็วจริงๆ จากความไม่รู้เป็นความรู้ จากความหวาดระแวงเป็นความไว้วางใจ จากทำไม่เป็นเป็นทำเป็น จากไม่กล้าพูดเป็นพูดเก่ง...อีกหลากหลายที่เกิดขึ้น เมื่อลองทบทวนประสบการณ์ในรอบ 3 ปี เราจะพบว่าเรามีบทเรียนที่สำคัญดังนี้

1.ชุดความคิดและกิจกรรมที่หลากหลายต้องเชื่อมโยงกันได้ จากชุดความคิดของโครงการที่มีเนื้อหาทั้งสร้างจิตสำนึก การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างฐานเศรษฐกิจชุมชน มีกลุ่มเป้าหมายทั้งหน่วยงานในพื้นที่ สมาชิกหญิงชายในชุมชน เยาวชน และครู ต่างจากโครงการอื่นๆ ที่มักจะเน้นกิจกรรมเชิงประเด็น และมัก

เป็นประเด็นเดียวที่ขับเคลื่อน แต่โครงการนี้ได้ผสมผสานชุดความคิดที่หลากหลาย และต้องมีมิติการทำงานระดับลึกของครอบครัว และระดับกว้างของชุมชน ทำให้มีปัญหาย่อยบ้างในการติดตามสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพราะมีหลายประเด็น ประกอบกับพื้นที่นางมุดมีถึง 15 หมู่บ้าน การลงติดตามอาจมีข้อจำกัดเรื่องความต่อเนื่องบ้าง แต่ชุดความคิดและกิจกรรมที่หลากหลายไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน แต่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้ทั้งคนทำงาน และชุมชนสามารถคิดเชื่อมโยงในมิติที่กว้างขึ้น

2.ฐานครอบครัว ต้องเดินเคียงคู่ฐานชุมชน จากแนวคิดโครงการที่เน้นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเรื่องที่ชวนให้ชุมชนได้เอาใจใส่ ตระหนักถึงปัญหาที่เป็นผลกระทบไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้สารเคมี การดูแลป่าชุมชน การดูแลรักษาน้ำ การฟื้นฟูดิน ทุกเรื่องต้องเชื่อมโยงให้เห็นว่าฐานครอบครัว ตัวเราเอง และคนในครอบครัวได้รับประโยชน์อะไรบ้าง จึงจะสามารถทำให้คนเกิดความตระหนักได้ ถ้ามองเฉพาะชุมชนอย่างเดียว ไม่ได้เชื่อมโยงกับฐานครอบครัว ความร่วมมือจะเกิดขึ้นน้อย เพราะยุคสมัยปัจจุบัน การเรียกร้องเสียสละอาจไม่่ง่ายนัก เพราะทุกคนล้วนมีภารกิจที่ต้องดิ้นรนต่อการดำเนินชีวิต กิจกรรมครอบครัวต้นแบบที่เชื่อมโยงกับตลาดนัดสีเขียว เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่ทำให้เห็นว่าการรื้อฟื้นที่ได้เรียนรู้ร่วมกันไม่เสียเปล่า ทุกคนสามารถนำมาพัฒนาตนเอง และต่อยอดสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้ ฐานตลาดนัดสีเขียว จึงกลายเป็นกลุ่มก้อนที่สำคัญในการขับเคลื่อนงานระดับ

ชุมชน

3.เข้าถึง เข้าใจ ยอมรับ ในการทำงาน “คน” เป็นปัจจัยสำคัญ คนทำงานที่จะสามารถเชื่อมประสานการทำงานกับชุมชนได้ดี จำเป็นต้องเข้าไปร่วมคลุกคลีกับชุมชน เรียนรู้ เข้าใจทุกซอกซอกของชุมชน เหมือนหมอ จะสามารถวินิจฉัยโรคได้ ก็ต้องรู้สาเหตุ นักเขียนจะเขียนเรื่องได้ก็ต้องมีแรงบันดาลใจ และที่สำคัญคือมีข้อมูลที่จะเขียน นักส่งเสริม นักพัฒนาก็เช่นเดียวกันต้องรู้ทุกซอกซอกของชุมชน จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาและดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โครงการนี้โชคดีที่มีทีมงานทั้งในชุมชนและจากมูลนิธิ ที่พร้อมจะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และต่างยอมรับในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และศักยภาพของชุมชนว่าสามารถทำได้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับการทำงาน

4.ไม่คาดหวังเกินจริง ประสานให้ถูกช่องทาง การร่วมงานกับหน่วยงานต่างๆเรามากคาดหวังว่าหน่วยงานอื่น ๆจะต้องมาร่วมงานกับเราอย่างเต็มที่ เราลืมนึกไปว่าแต่ละหน่วยงานก็มีบทบาทหน้าที่ และงานเต็มมือ ความสำคัญอยู่ที่ว่าเราต้องการความร่วมมืออะไรจากอีกฝ่าย เพราะไม่มีใคร ไม่มีหน่วยงานใดที่จะมานั่งคิดร่วมกับเราได้ตลอดเวลา สิ่งที่เราควรทำคือเรียนรู้ที่จะประสานให้ถูกช่องทาง บางหน่วยงานต้องการการประสานเป็นลายลักษณ์อักษร บางหน่วยงานต้องการเพียงการสื่อสารทางโทรศัพท์ ประสบการณ์ของเราจากการประสานหน่วยงานต่างๆ บางทีเรานั่งทุกซอกซอกใจว่าทำไมเขาไม่มา ทำไมมาเดี่ยวเดียว เราเองคงต้องเตรียมใจ และไม่ควรรอคาด

หวังเกินจริง

5.ผสมผสานคนต่างวัย ต่างบทบาท โครงการนี้มีจุดเด่นตรงที่มีคนต่างวัยทำงานร่วมกัน ในปีแรกที่ลุงเพียรสิน มาลีหวล ซึ่งเป็นนักพัฒนาปฏิบัติการส่งเสริมในพื้นที่ที่มีทีมงานคือคุณขจรพงศ์ สุนทรไชยา ซึ่งมาเริ่มงานใหม่กับมูลนิธิไม่เคยทำงานกับชุมชนเขมรพูดภาษาลาว ฟังเขมรไม่ออก ช่วงแรกค่อนข้างทุกขใจ แต่มีลุงเพียรสินช่วยถ่ายทอดประสบการณ์ ทำให้นักพัฒนารุ่นน้องได้ซึมซับและเรียนรู้งานจากผู้อาวุโสกว่า ในขณะที่ผู้อาวุโสกว่า ก็ทำงานกับเครื่องคอมพิวเตอร์ไม่เป็น บทบาทการทำข้อมูลจึงเป็นทีมงานรุ่นลูก ในขณะที่อาสาสมัครโครงการในพื้นที่ มีวัยที่ใกล้เคียงกับคนทำงาน ทำให้มีการปรึกษาหารือกันตลอด เป็นเพื่อนสนิทมิตรรัก ที่แบ่งบทบาทภารกิจในการขับเคลื่อนงานที่หนุนเสริมซึ่งกันและกัน

6.ยกระดับทีมงาน ในการบริหารโครงการ ในปีแรกมูลนิธิค่อนข้างมีบทบาทมาก ทั้งการประสานงานภายในและภายนอกชุมชน ในปีที่สอง และปีที่สาม การขับเคลื่อนงาน มูลนิธิพยายามให้พื้นที่มีบทบาทมากขึ้น การประสานพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย เน้นให้กลไกคณะทำงานมีบทบาทเพิ่มขึ้น โดยมีประธานโครงการได้ให้คำปรึกษาชี้แนะ ทีมงานเจ้าหน้าที่ มีบทบาทจัดเตรียมเอกสาร ทำข้อมูลให้ รวมทั้งร่วมประสานงานหากมีความจำเป็นต้องใช้ทีมงานภายนอก การมีเวทีประชุมติดตามงานต่อเนื่องทุกสามเดือน ทำให้การเตรียมการ การประสานงาน และการจัดการในเรื่องต่างๆ สามารถดำเนินการได้ด้วยดี และกิจกรรมที่สำคัญคือการศึกษาดู

งานร่วมกัน ทำให้ทีมงานและสมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ระดับความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้น หลายคนได้นำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้กับตนเองและครอบครัว

7.เตรียมพร้อมปัจจัยแทรกซ้อน ในการดำเนินงานบางทีมีปัจจัยแทรกซ้อนอื่นที่สำคัญกว่าการดำเนินโครงการ เช่น ภัยสงคราม พื้นที่ตำบลแฉะเป็นพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ในปี 2554 มีการสู้รบกันระหว่างไทยกับกัมพูชา พื้นที่ต้องอพยพออกจากพื้นที่ นับเป็นภัยที่เกิดขึ้นโดยที่ชุมชนไม่ได้ตั้งตัว สถานการณ์แบบนี้ส่งผลกระทบต่อโครงการที่ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมใดๆได้นอกจากการเสริมสร้างขวัญกำลังใจร่วมกัน ซึ่งปฏิบัติการช่วงนั้นทางมูลนิธิได้ลงไปสนับสนุนเครื่องอุปโภคและบริโภค ตลอดจนรับซื้อสินค้าของเกษตรกร ตลาดนัดสีเขียวที่ไม่สามารถจำหน่ายในพื้นที่ได้ นำไปจำหน่ายให้พี่น้องในเมืองได้อุดหนุน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

นอกจากนี้ปัจจัยทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งนายก อบต. การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็มีผลสำคัญที่ทำให้การดำเนินโครงการบางอย่างต้องชะงักไป ปัจจัยที่สำคัญคือการวางตัวของคนทำงานในชุมชน ความเป็นกลางในสถานการณ์แบ่งฝ่ายเป็นแนวทางที่ดีที่สุด

8.คนนอกเป็นแรงใจ จากการทำงานในรอบ 3 ปี เราได้รับการติดตามสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมเป็นระยะ ๆ ทั้งการโทรศัพท์สอบถามเรื่องราว การลงเยี่ยมพื้นที่และให้คำชี้แนะ นับ

เป็นแรงใจที่สำคัญที่ทำให้เรามีกำลังใจรวมทั้งได้รับข้อเสนอแนะ มุมมองใหม่ๆที่นำไปเสริมเติมต่อยอดให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายและความตั้งใจ ถึงแม้ว่าการพิจารณาของกองทุนสิ่งแวดล้อมจะใช้ระยะเวลายาวนาน จนบางสถานการณ์ในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว แต่ก็เหมือนการเคียวกรำให้ทีมงานมีความชัดเจนในเป้าหมาย กระบวนการทำงาน และรายละเอียดต่างๆ ซึ่งใน 3 ปี เราพบว่าความชัดเจนของโครงการสามารถชี้้นำการทำงานของเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้อง ได้เป็นอย่างดี

ทั้งหมดนี้ ทีมงานทั้งในส่วนของชุมชน มูลนิธิพัฒนาอีสาน องค์การบริหารส่วนตำบลแวงมุกด์ ได้ร่วมปฏิบัติการร่วมกัน ก้าวต่อไปถึงแม้จะสิ้นสุดโครงการ แต่ก็ไม่ได้หมายถึงการสิ้นสุดความร่วมมือ เราจะยังเดินทางร่วมกันบนเส้นทางสายพัฒนาต่อไป

ก้าวต่อไปของ “แนงมุด”

ถึงวันนี้ เรายังคงมุ่งมั่นที่จะก้าวเดินไปข้างหน้า มือติดเป็นบทเรียน “ตำบลแนงมุด” มีศักยภาพหลายด้าน ทั้งด้านพื้นที่ และศักยภาพด้านบุคลากร ที่มีผู้รู้หลากหลายสาขา ในส่วนพื้นที่ซึ่งเป็นแนวชายแดน ไทย-กัมพูชา ทำให้มีการเชื่อมโยงติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวไปสู่ความเป็น “ประชาคมอาเซียน” พื้นที่แถบนี้จะเป็นแหล่งเศรษฐกิจอีกแหล่งหนึ่ง ที่มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทั้งด้านการค้าและการเชื่อมโยงวัฒนธรรม สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาจมีการทำลายสูงขึ้นด้วยการแข่งขัน การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา และแนวโน้มการใช้สารเคมีจะสูงตามไปด้วย ความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลก รวมทั้งการสื่อสารที่ไร้พรมแดน จะส่งผลกระทบต่อลูกหลานเยาวชนของเรา การเตรียมพร้อมให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม คงต้องเป็นบทบาทที่ครอบครัว โรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกัน

ติดตามการณ์ข้างหน้า เราคงต้อง
เพียรพยายามเรื่อง และนี่เป็น 10 เรื่องที่
คนตำบลงามงมุดจะเดินหน้าขบเคื่อน
ต่อไป

ตลาดนัดสีเขียว ตลาดนัดแห่งความสุข

ตลาดนัดสีเขียว เป็นตลาดนัดของเกษตรกร
ที่มุ่งมั่นตั้งใจจะผลิตอาหารที่ปลอดภัย ไร้สารพิษ
สู่ผู้บริโภคด้วยความรัก และห่วงใยสุขภาพของทุกคน
ตลาดจึงไม่ใช่เพียงการซื้อขาย แต่เป็นตลาด
แห่งความสุข เป็นมิตรไมตรีต่อกัน

ป่าชุมชน ป่าครอบครัว

ป่าชุมชน ป่าครอบครัว
เป็นฐานทรัพยากรในการดำรงชีวิต เป็นแหล่งอาหาร
สมุนไพร ที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาชนิด ร่วมกันดูแลป่า
เสมือนหนึ่งดูแลชีวิตของเราเอง เพื่อเรา เพื่อโลก
เพื่อทุกคน

เกษตรอินทรีย์ ปลอดสารเคมี และสารพิษ

พิษภัยของสารเคมี ได้ทำลายสมดุล
ของทรัพยากรธรรมชาติ ทำลายสมดุลของชีวิต
ร่วมกันลด ละ เลิกสารเคมี เปลี่ยนวิถีการผลิต
ทำเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง

น้ำ คือชีวิต

น้ำ เป็นฐานทรัพยากรที่ทรงคุณค่า
ร่วมกันดูแลรักษาน้ำ ให้น้ำสะอาด
ปราศจากสารพิษ รักษาน้ำ
เสมือนรักษาชีวิตของตนเอง

ดิน ด้ง แม่ธรณี

ดิน เป็นแหล่งกำเนิดของพืชพรรณ
คือแม่ธรณี ที่ให้ชีวิต ให้ความอุดมสมบูรณ์
ร่วมกันดูแลรักษาดิน ให้มีชีวิต
เสมือนดูแล “แม่” ผู้ให้กำเนิด
“รักษาดิน รักษาแม่ธรณี”

ชื่อแปลง	พื้นที่ (ไร่)	ชนิดพืช	ผลผลิต (กก/ไร่)	หมายเหตุ
แปลง 1	1.0	ข้าว	1500	
แปลง 2	1.0	ข้าว	1800	
แปลง 3	1.0	ข้าว	2000	
แปลง 4	1.0	ข้าว	2200	
แปลง 5	1.0	ข้าว	2400	
แปลง 6	1.0	ข้าว	2600	
แปลง 7	1.0	ข้าว	2800	
แปลง 8	1.0	ข้าว	3000	
แปลง 9	1.0	ข้าว	3200	
แปลง 10	1.0	ข้าว	3400	
แปลง 11	1.0	ข้าว	3600	
แปลง 12	1.0	ข้าว	3800	
แปลง 13	1.0	ข้าว	4000	
แปลง 14	1.0	ข้าว	4200	
แปลง 15	1.0	ข้าว	4400	
แปลง 16	1.0	ข้าว	4600	
แปลง 17	1.0	ข้าว	4800	
แปลง 18	1.0	ข้าว	5000	
แปลง 19	1.0	ข้าว	5200	
แปลง 20	1.0	ข้าว	5400	
แปลง 21	1.0	ข้าว	5600	
แปลง 22	1.0	ข้าว	5800	
แปลง 23	1.0	ข้าว	6000	
แปลง 24	1.0	ข้าว	6200	
แปลง 25	1.0	ข้าว	6400	
แปลง 26	1.0	ข้าว	6600	
แปลง 27	1.0	ข้าว	6800	
แปลง 28	1.0	ข้าว	7000	
แปลง 29	1.0	ข้าว	7200	
แปลง 30	1.0	ข้าว	7400	
แปลง 31	1.0	ข้าว	7600	
แปลง 32	1.0	ข้าว	7800	
แปลง 33	1.0	ข้าว	8000	
แปลง 34	1.0	ข้าว	8200	
แปลง 35	1.0	ข้าว	8400	
แปลง 36	1.0	ข้าว	8600	
แปลง 37	1.0	ข้าว	8800	
แปลง 38	1.0	ข้าว	9000	
แปลง 39	1.0	ข้าว	9200	
แปลง 40	1.0	ข้าว	9400	
แปลง 41	1.0	ข้าว	9600	
แปลง 42	1.0	ข้าว	9800	
แปลง 43	1.0	ข้าว	10000	

ทำ ปลา อาหาร

ความมั่นคงทางอาหาร มิใช่แค่การมีอาหารให้เพียงพอ
แก่ความต้องการเท่านั้น แต่ความมั่นคงทางอาหารเป็นการเคารพ
ต่อธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า อากาศ ที่ให้ชีวิต ให้ข้าว ปลา อาหาร
ที่สมบูรณ์ ปลอดภัย ความมั่นคงทางอาหาร จะเกิดขึ้นได้
ด้วยเราทุกคนร่วมรักษา พื้นฟูทรัพยากรฯ

เยาวชน ต้นกล้า ในป่าใหญ่

เยาวชน เสมือนต้นกล้าที่กำลังเติบโต ศักยภาพภายใน
พร้อมที่จะเบ่งบาน ร่วมกันดูแลเยาวชน ด้วยการให้ความรัก
ให้โอกาส ให้สิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นต้นไม้ที่แข็งแรง สมบูรณ์
เป็นประโยชน์ต่อผู้คน

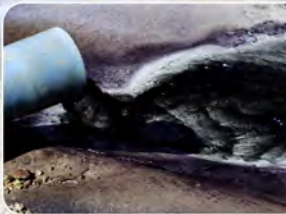

ฯ: ครงโลก

มนุษย์เราใช้ทรัพยากรเยอะเหลือเกินแล้ว หยุดคิดสักนิด
ก่อนที่จะใช้ จำนวน แยกแยะ ของเหลือใช้ จัดการให้ถูกที่ ถูกทาง
ใช้ซ้ำ ใช้ให้คุ้มค่า ร่วมกันรักษาโลก อย่าให้ ขยะ ครงโลก

พลังงานง่่งงั้น ชุมชนเป็นสุข

ใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่า ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ใช้และพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม
ดูแลรักษาสภาพแวดล้อม จัดการพลังงานบนพื้นฐานแห่งความพอเพียง
เหมาะสมกับท้องถิ่น

ลดโลกร้อน สร้างโลกเย็นที่เป็นธรรม

ลดโลกร้อน ไม่ใช่แค่ใช้ถุงผ้า ไม่ใช่แค่ปลูกต้นไม้
ไม่ใช่คิดแต่ขายคาร์บอนเครดิต ลดโลกร้อน ต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์
เปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต ทบทวนตนเอง ร่วมสร้างโลกเย็นที่เป็นธรรม

ບັນທຶກ

ພື້ນເຮັວຮູ້ ພື້ນກຣຸບຍາກ

บันทึก

ฟื้นฮีโรธ ฟื้นทรัพยากร

ບັນທຶກ

ຝັ່ນເຮັວຮາ ຝັ່ນກຣັຟຍາກ

ฟื้นฮีโรธ ฟื้นทรัพยากร

“ทรัพยากรบนโลกใบนี้มีเพียงพอสำหรับคนทุกคน
แต่มีไม่เพียงพอสำหรับคนโลกแม้เพียงคนเดียว”

—————
มหาตมะ คานธี